

Tartu Universitet
Afdeling for skandinavistik

Anvendelse af onomastiske strategier
ved navnene på den store Estlandsliste
Bacheloropgave

Madli Maria Suurmets

Vejledere:

Peder Gammeltoft

Johnny G. G. Jakobsen

København 2015

Indhold

1. Indledning.....	3
2. Kong Valdemars Jordebog	5
2.1. Estlandslister.....	6
2.2. Tidligere forskning	7
3. Teori	9
3.1. Onomastiske strategier for optegnelse af fremmede stednavne	9
3.1.1. Karakteristik af navnene på Estlandslister.....	11
3.2. Nogle bemærkninger om det estiske og danske sprog omkring 1200-tallet.....	12
4. Materiale og metode	15
5. Analyse	17
5.1. Fonologisk tilpasning	17
5.1.1. æ	18
5.1.2. y	23
5.1.3. ø	25
5.2. Udskiftning af leksemer.....	27
5.3. Øvrige strategier	32
6. Diskussion og konklusion.....	33
Resümee.....	35
Litteratur	37
Bilag.....	38

1. Indledning

Danmark og Estland har i tidens løb haft mangeartede relationer med hinanden. De to lande var nok tættest tilknyttet til hinanden i middelalderen, da Danmark i visse perioder herskede over forskellige dele af Estland. Fra denne tid stammer blandt andet legenden om det danske flag - som ifølge den nationalromantiske myte faldt ned fra himlen under et vigtigt slag ved Lyndanisse i 1219, og derpå førte danskerne til sejr. Hvor meget sandhed der er i denne historie, kan man gerne diskutere, men den daværende tætte forbindelse mellem Danmark og Estland har sikkert sat sine spor i begge landes historie.

Én historisk kilde, der er bevaret fra perioden af den danske besiddelse i Estland, er Kong Valdemars Jordebog - den første matrikulering af Danmarks jordejendom, der i sin bevarede form er nedskrevet i begyndelsen af 1300-tallet. Jordebogen har et blandet indhold og består, ud over ejendomsfortegnelser, også af en hel del andet, såsom teologiske læsestykker og beskrivelser af rejseruter. Den centrale del af jordebogen udgøres af adskillige lister over daværende danske bebyggelser, blandt andet to lister over stednavne for bebyggelser i den del af Estland, som da var under dansk herredømme - kaldt Estlandslisters.

De to Estlandslisters indeholder tilsammen omkring 500 stednavne fra det nordlige Estland. Listerne blev sandsynligvis sammensat af gejstlige i den første halvdel af 1200-tallet. Dermed udgør de et uvurderligt led i Estlands stednavnehistorie som en af de ældste kilder man har.

Det kan være ganske nemt at gennemskue, hvilke nutidige navne der ligger bag navnene på Estlandslisters, da man undertiden tydeligt kan se ligheder mellem de daværende og nuværende former. Alligevel ser de daværende ”estiske” navne i Kong Valdemars Jordebog bestemt ikke ud som estiske. Det er nærliggende at antage, at der er sket en vis grad af fordanskning under sammensætningen af listers.

For eksempel bruges der danske bogstaver som *æ*, *y* og *ø* i fortegnelserne, der nok kan være evident, da det estiske skriftsprog sammen med betegnelse for vokalerne *õ*, *ä*, *ö* og *ii* ikke eksisterede på dette tidspunkt. Ikke desto mindre kunne der derpå opstå vilkårlige omdannelser af navnene, hvis for eksempel både vokalen *ä* og *a* blev optegnet som *æ* på listers.

Desuden findes der eksempler på estiske navne på listerne, hvor der indgår danskagtige leksemer. I disse tilfælde er estiske ordelementer oftest bare blevet justeret til at se mere danske ud, mens i visse sammenhænge kan de ligefrem være blevet udskiftet med danske.

Formålet med denne opgave er at kortlægge og analysere mulige fordanskninger i estiske navne i Kong Valdemars Jordebog. Undersøgelsen omfatter stednavnene på den store Estlandsliste, med udgangspunkt i Peder Gammeltofts teori om onomastiske strategier for optegnelse af fremmede stednavne. Opgaven forsøger at finde svar på følgende spørgsmål: *Hvilke onomastiske strategier er der anvendt ved optegnelse af navnene på den store Estlandsliste? På hvilke måder er strategierne anvendt? Hvilke konklusioner kan man drage på baggrund af det?*

Opgaven består af seks kapitler. Efter indledningen gives der en oversigt over, hvad er Kong Valdemars Jordebog og de to Estlandslistes, samt et sammendrag af tidligere forskning om emnet. I det tredje kapitel redegøres for den teoretiske baggrund af opgaven. Derefter beskrives undersøgelsesmaterialet og -metoden i det fjerde kapitel. Det femte kapitel indeholder analysen. Til sidst følger der en diskussion af resultaterne, samt en overordnet konklusion på opgaven.

2. Kong Valdemars Jordebog

Kong Valdemars Jordebog (latin *Liber Census Daniae*) er et 153 sider stort dokument fra middelalderen, skrevet på latin. Den betragtes at være udarbejdet i begyndelsen af det 14. århundrede og skrevet af efter et forlæg af mindst to forskellige personer (Kroman 1936: 36-41). Det nøjagtige tidspunkt og stedet for udarbejdelsen samt det præcise formål med dokumentet er dog stadig uklart. Kong Valdemars Jordebog er gennem århundreder blevet bevaret forskellige steder, mens den på nuværende tidspunkt befinder sig på Rigsarkivet i København.

Kong Valdemars Jordebog omfatter et antal separate håndskrifter, som er blevet sammensat til ét bind. Håndskrifterne omhandler en bred vifte af emner. Der findes f.eks. optegnelser af kongens len og beskatning af len, men også historiske og teologiske tekster. Flere forskere har på forskellige måder forsøgt at klassificere de meget varierende tekststykker. Svend Aakjær har opdelt dokumentets indhold i 33 forskellige bidrag, herunder en evighedskalender, en kongeliste, en liste over kejser- og kongeriger, Valdemars-annalerne omfattende årene 1074-1219, en paveliste, religiøse beretninger og tegninger, latinske vers, beskrivelser af rejseruter til søs, en øliste med oplysninger om kongens jagtregale, et uddrag af et testamente, en Hallands-, en Lollands-, en Fehmern- og en Falsterliste, samt en lille og en stor Estlandsliste (Aakjær 1926-43 I: 18-33).

Forskere har foreslået at jordebogen, med det meget blandende indhold, blev forfattet med henblik på at udgøre en kongelig lærebog (Johansen 1933: 159-160). Det er også blevet antaget at jordebogen bare var skrevet som en øvelse i kalligrafi (Paludan-Müller 1874: 8). I dag tages der dog fortsat udgangspunkt i teorien, at Kong Valdemars Jordebog blev sat sammen af gejstlige i Sorø kloster og den blev ”iværksat som Udtryk for en historisk og topografisk Interesse” (Aakjær 1926-43 I: 53). Imidlertid bør det nævnes, at næsten alle forskere der har undersøgt jordebogen har fremlagt forskellige teorier om dens tilblivelse. Således findes der stadig ingen entydig forklaring på tilblivelseshistorien af Kong Valdemars Jordebog.

2.1. Estlandslistor

Der er heller ikke noget definitivt svar på, hvorfor de to Estlandslistor blev sammensat, og hvorfor listerne blev bundet sammen med de andre tekster. Med hensyn til Estlandslisternes tilblivelse har historikeren Paul Johansen dog foreslået nogle indgående teorier.

Johansen antager, at den lille Estlandsliste blev oprettet i forbindelse med pavens plan om at grundlægge en kirkestat på den østlige kyst af Østersøen (Johansen 1933: 110-112). Listen blev på pavens ordre formentlig sammensat af den pavelige vicelegat Baduin af Alna eller en anden gejstlig i hans nærmeste kreds i Reval (nuværende Tallinn) i årene 1230-31. Formålet med den lille Estlandsliste var at systematisk bogføre alle lande som skulle underordnes pavestolen.

På den lille Estlandsliste nævnes de daværende nordestiske landskaber med antal af *uncus* (plovlande, *Haken* på tysk, *adramaa* på estisk) og *kiligunde* (samling af landsbyer, *Gaue* på tysk, *küilakond* på estisk), samt navne på preussiske provinser.

Ifølge Paul Johansen (1933: 113) har grundlaget for den store Estlandsliste været dåbslister, som i første omgang blev sammensat i 1219-1220 af præsterne der kristnede Nordestlands befolkning. Dåbslisterne blev holdt i Revals domkirke, som dengang var det religiøse centrum af Estland, og senere taget op af biskop Thorkill. I 1241 forfattede biskoppen den store Estlandsliste, ved at tilføje lensmændenes navne til de eksisterende dåbslister, samt at redigere de allerede bestående navne på listerne (Johansen 1933: 113-147). Paul Johansen mener, at den store Estlandsliste blev udarbejdet i forbindelse med adkomstrevisjonen, som blev gennemført lige efter magtskiftet (Johansen 1933: 118).

På den store Estlandsliste fremgår navne på de daværende lensmænd sammen med navne på landsbyer som tilhørte dem og deres størrelser i *uncus*. Navnene stammer fra tre daværende landskaber: Reval, Harrien og Virland.

Således er tilblivelsen af den lille og den store Estlandsliste muligvis slet ikke forbundet. Ifølge Johansen (1933: 107) har de to lister forskellige baggrund og karakter, desuden stemmer oplysningerne i dem ofte ikke overens. Hvis teorien holder vand, har det været ganske tilfældigt at begge er havnet i Kong Valdemars Jordebog. Derudover findes der stadig ingen god forklaring på, hvorfor listerne overhovedet blev tilføjet til Kong Valdemars Jordebog. Imidlertid er dette ikke det vigtigste spørgsmål i konteksten af denne opgave, og derfor forbliver denne hemmelighed ved Estlandslisterne ubesvaret også her.

2.2. Tidligere forskning

Man begyndte først at behandle Kong Valdemars Jordebog videnskabeligt i midten af 1700-tallet, da der ved Lunds Universitet under professor Svend Brings præsidium udkom en række disputationer med uddrag af jordebogen (Kroman 1936: 7). Det var også dér, at bogen først blev nævnt som *Kong Valdemars Jordebog*, da, som det er karakteristisk ved de fleste dokumenter fra middelalderen (Kala 2005: 22), selve teksten oprindeligt ikke havde en titel.

Først herefter opstod de danske historikers interesse for bogen, mens én af de første der foretog en grundig gennemgang af hele håndskriftet var Carl Schirren, professor i historie ved Tartu (daværende Dorpat) Universitet. Med sin undersøgelse *Beitrag zum Verständniss des Liber Censur Daniae* (udgivet i 1859) var han også den første til at behandle spørgsmålet om Estlandslisternes formål og tilblivelse. Hans påstand var, at Estlandslisterne blev dannet af Revals gejstlige med henblik på at skabe en oversigt over len, der var skattepligtige til kirken (Schirren 1859: 126).

I de efterfølgende årtier beskæftigede en række danske historikere sig med udforskningen af jordebogen. Grundlaget til jordebogsforskningen blev lagt af Caspar Paludan-Müller med hans værk *Om Kong Valdemars Jordebog* (1869-72), hvor han præsenterede ganske yderliggående teorier om adskillige spørgsmål om jordebogen. Hans værk gav anledning til heftige strid om mange aspekter, især om spørgsmålet om tilblivelsen af Kong Valdemars Jordebog. Hans stærkeste modstandere var Oluf Nielsen og Johannes Steenstrup, der også udgav deres egne gennemgribende redegørelser af jordebogens indhold. Det er dog Erik Kromans teori, som han fremlagde i sin bog *Kong Valdemars Jordebog. Et Haandskrifts Historie* (1936), der hidtil er blevet opretholdt som den mest sandsynlige hypotese om jordebogens tilkomst (omtalt i Kapitel 2 ovenfor).

I sin bog *Kong Valdemars Jordebog* (1926-43) baserer Svend Aakjær sig også i høj grad på Kromans teori. Aakjærs værk er et af de seneste og hidtil mest grundige om emnet. Det blev udgivet i tre bind og handler dybtgående om Kong Valdemars Jordebogs historie og indhold. Foruden en udgivelse af listerne i den latinske originaltekst er disse oversat til dansk, hvorpå forfatteren redegør for jordebogens indhold både fra agrarhistoriske, statsøkonomiske og sproglige tilgangsvinkler. Aakjær kommenterer grundigt alle dele af jordebogen, herunder alle stednavne i ejendomsfortegnelserne.

Forskningen om Kong Valdemars Jordebog har først og fremmest været fokuseret på de forskellige ejendomsfortegnelser, som er blevet udforsket både fra administrative, politiske

og sproglige vinkler. De danske historikere har ikke været specielt interesseret i Estlandslisterne, og i Estland begyndte man først at interessere sig for listerne i begyndelsen af 1900-tallet. Fra denne tid stammer de første oversigter over Kong Valdemars Jordebog der blev udgivet på estisk, forfattet af Matthias Johann Eisen og Jaan Jõgever. I sine afhandlinger fokuserede både Eisen og Jõgever sig på undersøgelse af etymologi af de estiske stednavne på Estlandslisterne. Senere har flere andre forskere givet deres bud på etymologiske studier af navnene, bl.a. Julius Mägiste, Valdek Pall, Lauri Kettunen og Detlef-Eckhard Stoebke.

Det hidtil mest grundige værk om Estlandslisterne er *Die Estlandliste des Liber Census Daniae* (1933), skrevet af historikeren Paul Johansen. I sin bog fremlægger han en række dybtgående teorier om både Estlandslisterne og Kong Valdemars Jordebog. Dog er mange af dem, såsom hans teorier vedrørende jordebogens tilblivelse, senere blevet enten modbevist eller erklæret som alt for ”fantasifulde” af danske historikere (Kroman 1936: 23).

Selv om forskere også er begyndt at sætte spørgsmålstejn ved Johansens forskellige teorier om Estlandslisterne, er hans detaljerede værk hidtil stort set det eneste bud på mange spørgsmål ved listerne. Fra Johansens redegørelse stammer blandt andet skarpsindige teorier om Estlandslisternes tilblivelse, som nævnt ovenfor. Desuden analyserede Johansen grundigt alle navne på Estlandslisterne, knyttede dem til deres ækvivalenter i samtiden på grundlag af yngre kilder, og behandlede dem også ud fra et sprogligt perspektiv, herunder deres mulige etymologi.

Forskningen om Estlandslisterne har primært været fokuseret på forsøg på at gennemskue navnenes etymologi. De mulige sproglige indflydelser er ikke blevet behandlet i rammene af et selvstændigt forskningsspørgsmål. Snarere er deres tilstedeværelse bare blevet noteret, eller også flygtigt behandlet. Det er i Paul Johansens værk om Estlandslisterne, hvor de sproglige indflydelser, blandt andre aspekter, mest er blevet omtalt. De tidligere etymologiske undersøgelser af navnene på den store Estlandliste har derimod en central rolle i den nærværende opgave, da det er nødvendigt at forstå, hvad der oprindeligt står bag navnene på listerne, før man kan undersøge eventuelle fremmede indflydelser på dem. I denne opgave henvises der således til både tidligere undersøgelser af navnenes etymologi og sproglige aspekter, samtidig med at der fremlægges et nyt tilgangsvinkel til materialet.

3. Teori

I dette kapitel redegøres først for teorien om onomastiske strategier for optegnelse af fremmede stednavne (3.1.), samt diskuteres hvorvidt navnene på den store Estlandsliste er egnet til analysen på basis af den nævnte teori (3.1.1.). Til sidst følger der nogle bemærkninger om det estiske og danske sprog omkring 1200-tallet (3.2.).

3.1. Onomastiske strategier for optegnelse af fremmede stednavne

Ifølge Den Store Danske encyklopædi stammer ordet *onomastik* fra det græske ord *onomastike* og er betegnelse for “videnskaben om egnavne” (Den Store Danske). Termen *onomastisk strategi* er blevet tilpasset fra det sociolingvistiske begreb *sproglig strategi*, som betegner en strategi, som en sprogbruger vælger i en vis situation. Ifølge Togeby (1989: 10-13) kan valg af sproglig strategi være individuel, men den kan også generaliseres til bredere sociale grupper, f.eks. på basis af geografiske forhold, alder, køn eller sociale forhold. Valg af sproglig strategi er desuden ikke påvirket af beskedens indhold, men kommer an på ydre omstændigheder, dvs. situationen.

Således kan man definere en *sproglig strategi* som en fremgangsmåde til brug af sproget i en vis situation, der er påvirket af sprogbrugerens identitet og baggrund. Begrebet *onomastisk strategi* i sammenhæng med optegnelse af fremmede stednavne kan således defineres som en fremgangsmåde til optegnelse af fremmede stednavne, der er påvirket af optegnerens identitet og baggrund, især af hans eller hendes oprindelse.

I sit foredrag “*What is a name to a Viking?*”¹ behandler navneforskeren Peder Gammeltoft onomastiske strategier for optegnelse af fremmede stednavne. Ifølge Gammeltoft findes der følgende motiver til at anvende disse strategier: “[*] To facilitate use within own language system. [*] To harmonise so as to fit name into own language system. [*] To indicate locality-type in the place-name entity.” Som kildematerialet anvender han sagaer fra den islandske Heimskringla, samt den islandske Orknøboernes (Orkneyinga) saga og adskillige skjaldedigte.

---

¹ I dette kapitel refereres der til slideshowet fra Peder Gammeltofts foredrag “*What is a name to a Viking?*”, som blev holdt på konferencen *Society for Name Studies in Britain and Ireland. Fourteenth Annual Study Conference*, 2.-5. april 2005.

Gammeltoft inddeler onomastiske strategier i fem kategorier:

1. Phonological adaption
2. Substitution of lexemes
3. Specification by epexegetis
4. Translation
5. New naming

Begrebet “phonological adaption” (*fonologisk tilpasning*) definerer Gammeltoft som “[p]honological adaption of foreign sounds to own sound-system.” Fonologisk tilpasning er den mest minimale form for adaption, dvs. ved denne strategi ændres navnets oprindelige form mindst. Som eksempel nævner Gammeltoft det oldengelske navn *Norðhymbraland*, der er betegnet som *Norðimbraland* på oldnordisk.

Termen “substitution of lexemes” (*udskiftning af leksemer*) betegner ifølge Gammeltoft “[e]xchange of foreign element(s) with similar sounding element(s) in own language.” Ved udskiftning af leksemer beholdes lyden af navnet, men ikke navnets oprindelige betydning. Et eksempel herunder er ON *Stafnfurðubryggia* vs. OE *Stānfordbrycg*.

Ved “Specification by epexegetis” (*epeksegetisk udspecificering*) sker der ifølge Gammeltoft “addition of own explicatory element to foreign place-name.” Ved denne strategi tilføjes der et element til det oprindelige navn, med funktion at viderebringe stedets karakter, mens det oprindelige stednavn (delvis) bevares. Epeksegetisk udspecificering er brugt f.eks. i ON *Tempsá* vs. OE *Temes*.

“Translation” (*oversættelse*) som en onomastisk strategi betegner ifølge Gammeltoft “exchange of foreign place-name constituent(s) with element(s) of same meaning in own language.” Denne strategi kræver en vis grad af kendskab til begge sprog. Som eksempel nævnes der ON *Hjartapollr* vs. OE *Herterpōl*.

Endelig definerer Gammeltoft “New naming” (*nynavngivning*) som “introduction of new place-names of own language.” Nynavngivning er en “extra-adaptive” strategi, dvs. en strategi hvormed det oprindelige navn ændres mest. Ved nynavngivning gives der et nyt navn på eget sprog til både hidtil unavngivne og navngivne steder.

3.1.1. Karakteristik af navnene på Estlandslister

I form af Estlandslisterne har man et udmærket materiale for at undersøge onomastiske strategier for fremmede stednavne, da forskellige typer af fordanskninger formodentlig bevidst er blevet beholdt i navnene.

Som bekendt var skriftsproget i den ældre middelalder meget ustadigt og helt ureguleret. Der eksisterede ikke nogen konsekvent retskrivning i denne periode. Navnenes former varierede fra kilde til kilde, da formerne for optegnelser var påvirket af nedskrivernes personlige sprogbrug.

I sin redegørelse peger Paul Johansen også på, at stednavne generelt ikke havde en konkret form i perioden omkring listernes nedskrivning, og forekomsten af forskellige varianter af samme navn var ganske almindelig (Johansen 1933: 75). Han angiver, at navnene blev tilpasset til eget sprog og alfabet uden at det blev anset som ukorrekt (Johansen 1933: 75). Ifølge hans teori er det også sket ved sammensætning af Estlandslisterne.

Johansen antager, at Estlandslisterne er baseret på forskellige notater, der blev samlet af gejstlige af forskellig oprindelse. Disse notater blev brugt af Revals biskop Thorkil, der var af dansk oprindelse, som grundlag for sammensætningen af Estlandslisterne. Han både tilføjede oplysninger og redigerede de navne som allerede fandtes i notaterne. Endelig blev navnene afskrevet ved sammensætningen af Kong Valdemars Jordebog, dengang af en dansk nedskriver.

Ifølge Johansen kunne fordanskningen således ske i tre forskellige faser, men først og fremmest ved indgreb af biskop Thorkil, der bevidst "justerede" navnene. Det gjorde han både for politisk at vise det danske overherredømme over de daværende tyske vasaller (Johansen 1933: 114), og for at få de estiske stednavne til at se ud som danske (Johansen 1933: 76).

Fordanskningen kommer ifølge Johansen især frem i navnene på den lille Estlandsliste, hvor navne på de landskaber som var under den danske besiddelse blev fordansket, mens de andre navne på listen blev fastholdt i sin oprindelige form (Johansen 1933: 113). Desuden er ifølge Johansens teori mange af personnavnene på den store Estlandsliste blevet så stærkt ændret, at det ikke er muligt at gennemskue hvilket sted de henviser til (Johansen 1933: 114).

Det er således Johansens opfattelse at der er sket en systematisk fordanskning af navnene som findes på Estlandslisterne, både af navnene på landskaberne på den lille Estlandsliste

og ved sammensætning af den store Estlandsliste på basis af de tidligere dåbslister. De oprindelige optegnelser er dog ikke blevet bevaret og de efterfølgende undersøgelser har hverken be- eller afkræftet Johansens teori. Derfor skal teorien betragtes som én mulig forklaring på listernes tilkomst, om end den er den eneste teori der findes lige nu.

Uanset om Johansens teori stemmer i sin helhed eller ikke, indgår der tydelige danske elementer i de navne som findes på Estlandslisterne. Takket være at det, som Johansen kalder “vulgär Orthografie” var så almindelig dengang, er det i dag muligt at anvende Estlandslisterne som kilde for undersøgelse af onomastiske strategier.

3.2. Nogle bemærkninger om det estiske og danske sprog omkring 1200-tallet

Navnene som analyseres i denne opgave stammer fra det 13. århundrede. Både det estiske og det danske sprog har ændret sig en del siden den tid, og der skal under analysen ikke overses de mulige forskelle mellem de nuværende og daværende sprog. Ud fra denne opgaves målsætning ville det være relevant at vide, hvilke navne der egentlig stod bag optegnelserne på listerne, dvs. hvordan lød det daværende estiske sprog egentlig, samt hvilke nedskrivningsprincipper der blev fulgt af de danske skrivere ved optegnelsen af navnene, dvs. hvordan dansk blev skrevet dengang.

Det er dog ikke så let at sige noget om det daværende sprogsituation. Af det gammeldanske sprog har vi kun kendskab til skriftsproget, mens viden om det daværende estiske sprog er næsten kun spekulativ. Man begyndte først at udarbejde det estiske skriftsprog i 1500-tallet, og først derfra begynder vi at kunne forme et konkret billede af det estiske sprog. Indtil da findes der skriftlige kilder fra nedskrivninger af næsten kun udenlandsk oprindelse, på baggrund af hvilket det kan være svært at påstå noget indgående om det daværende estiske sprog. Derudover kan de fremmede indflydelser, der gennem mange århundreder blev bevaret i skriftlige kilder, undertiden gøre det sværere at gennemskue stednavnenes etymologi.

Enkelte forskere har forsøgt at genskabe en tidligere trin af estisk, f.eks. Andrus Saareste i sin bog *Kaunis emakeel* (1952). Hans rekonstruktioner adskiller sig ganske tydeligt fra det nuværende sprog, f.eks. mener han at hverken stadvæksling eller de tre grader af fonemisk længde endnu ikke er opstået i sproget. Ifølge rekonstruktionerne eksisterede dog alle estiske

vokaler som vi i dag kender allerede dengang. Formodentlig blev de dog dengang brugt forskelligt, ikke mindst på grund af vokalharmoni, som begyndte at forsvinde fra det estiske sprog først i det 16. århundrede (Saareste 1952: 79). Hvilken nøjagtig lyd kvalitet vokalerne havde og hvor forskellig den var i forhold til den nuværende, forbliver dog uundgåeligt et hypotetisk spørgsmål. Her bør nok også nævnes den kendsgerning, at en af de få kilder, som sproghistorikere i dag har tilgang til som materialet for udforskning af det daværende estiske sprog, er selve Kong Valdemars Jordebog.

Sammenlignet med det estiske sprog findes der langt flere kilder om det daværende danske sprog, men det danske skriftsprog var dog uden tvivl stadig ungt og uetableret. Det var latin som var det litterære og det lærde sprog dengang. Det latinske alfabet kom til Danmark sammen med kristendommen, og det blev dengang primært brugt i klostrene til at skrive tekster på latin. Derfor var konventionen til at bruge det til nedskrivning af dansk endnu ikke udviklet. I *Gammeldansk Grammatik* (1950) står der om det daværende skriftsprog:

[...] de skrivende har nu lært Skrivekunsten i Klostrene til Brug ved Latinskrivning; at overføre det lærte Skriftsystem til Dansk er vel muligt med ringe – eller ingen – Vejledning, men en saadan Skrivners Norm bliver da i mange Tilfælde kun i ringere Grad en Skrifttradition, i væsentlig Grad hans eget Maal, saadan som han hører det og taler det [...] (12 §5 II).

På baggrund af dette kan man antage, at det daværende skriftsprog var tæt på udtalen og desuden endnu ganske ureguleret.

Da man formoder at skriftlige optegnelser fra den daværende periode var i større overensstemmelse med udtalen, vil det derfor også være sandsynligt, at optegneren i tilfælde af fremmede ord og navne ville følge det samme princip og forholde sig tæt på udtalen. I det mindste ville optegneren holde sig tæt på det, hvordan han mener at de fremmede ord eller navne er udtalt med udgangspunkt i sin egen sproglige baggrund. Med dette for øjet frafalder problemstillingen om forskelle mellem udtale og stavning, og dermed ligeledes behovet for at lede efter en "egentlig" udtale af navnene bag optegnelserne, da skrivemåden i sig selv afspejler udtalen ganske godt.

Ikke desto mindre forekommer der stor variation og inkonsekvens i optegnelsernes stavemåder, og den samme lyd bliver optegnet på flere forskellige måder. Der findes ligeledes eksempler fra danske kilder hvor et og samme ord er blevet nedskrevet forskelligt

indenfor én kort tekst (Karker 1993: 107). De konkrete variationsformer af optegnelser af forskellige lyd bliver i denne opgave nærmere omtalt under analysen.

På grund af den uklarhed som den daværende sprogsituation er præget af skal man passe på med at drage vidtgående konklusioner om sproget i denne opgave. Det er samtidig ikke opgavens formål at fremføre en påstand om det daværende estiske og danske sprog, da det ville kræve en meget dybere sproghistorisk tilgang end der her kan fremlægges.

4. Materiale og metode

Denne opgave fokuserer på de estiske stednavne som findes på den store Estlandsliste. Andre navne på listen, så som personnavne, er ikke med i analysen. Desuden behandles navnene på den lille Estlandsliste ikke, da de to lister, som ovenfor beskrevet, formodentlig har haft ganske forskellige tilblivelseshistorier, og de er ikke nødvendigvis knyttet til hinanden. Med hensyn til materialets ensartethed og analysens forenkling bliver den lille Estlandsliste derfor udelukket fra analysen.

Materialet omfatter herefter 490 stednavne² fra 6 amter i dagens nordlige Estland. Optegnelsesformer af navnene er hentet fra den elektroniske version af jordebogen, som er gjort offentligt tilgængelig i Rigsarkivets arkivdatabase³. Formerne som i denne opgave er blevet brugt baseres desuden dels på formerne, som allerede i de foregående undersøgelser er blevet nedskrevet af forskere. Disse ældre nedskrivningsformer kan findes i den endnu ikke publicerede bog *Eesti kohanimeraamat (Bog om Estlands stednavne)*. Bogen er planlagt til at blive udgivet af Eesti Keele Instituut (Institut for det estiske sprog) i 2016, mens forfatteren af nærværende opgave har fået elektronisk adgang til bogens manuskript.

Stednavnene på den store Estlandsliste analyseres i denne opgave fra et sprogligt perspektiv, og der behandles ikke historiske, geografiske e.l. aspekter, som kunne have haft en rolle i udviklingen af navnene. Det er heller ikke denne opgaves formål at fremlægge mulige etymologiske forklaringer af navnene. Med hensyn til etymologi trækkes der på oplysninger i den fornævnte *Eesti kohanimeraamat (EKR)*.

Analysen i denne opgave er primært af kvalitativ art, med en deskriptiv tilgang til materialet. Der kortlægges mulige fordanskninger i stednavnene på den store Estlandsliste og undersøges, baseret på navnenes etymologier, hvilke elementer i de mulige oprindelige navne de danske elementer er blevet brugt til at erstatte. Analysen er baseret på de fem onomastiske strategier Peder Gammeltoft har foreslået og som ovenfor blev behandlet: 1. Fonologisk tilpasning; 2. Udskiftning af leksemer; 3. Epeksegetisk udspecificering; 4. Oversættelse; 5. Nynavngivning.

Da materialet består af et relativt stort antal navne, som ikke kan behandles hver for sig i rammene af denne opgave, hører der desuden en kvantitativ del til opgaven i form af

---

² Alle navne der indgår i materialet står i tabellen i Bilag 1.

³ Rigsarkivets arkivdatabase Daisy. C8 Kong Valdemars Jordebog (1290-1300). <https://www4.sa.dk/ao/billedviser?epid=17004022>

sammenfattende tal og diagrammer. De sammenfattende fremstillinger gør det muligt at præsentere store mængder af data på en overskuelig måde og at få et bedre overblik over materialets karakter.

Anvendelse af fonologisk tilpasning analyseres med fokus på forekomst af de tre danske vokaler *æ*, *y* og *ø* i navnene, da forekomst af disse tre vokaler er et genkendeligt dansk træk. Der præsenteres eksempler på optegnelser af navne hvor de danske vokaler *æ*, *y* og *ø* forekommer og det undersøges, hvilke oprindelige fonologiske egenskaber disse vokaler er blevet brugt til at formidle. Desuden bringes der eksempler på andre måder de samme fonologiske elementer er videregivet på.

Anvendelse af udskiftning af leksemer omhandles ved at markere og gennemgå de dansk-prægede leksemer, som muligvis er blevet indsat i navnene. Der analyseres på grundlag af navnenes etymologi, hvilke oprindelige estiske navneled der er blevet udskiftet med de lydligt lignende danske led. Analysen af forekomst af de forskellige danske for- og efterled illustreres med eksempler på kildeformer af danske stednavne, hvor de samme led har forekommet.

Til sidst diskuteres der om anvendelse af de tre øvrige strategier, samt præsenteres tilsvarende eksempler.

5. Analyse

Analysen er inddelt i tre. Først behandles der forekomsten af fonologisk tilpasning (5.1.) og derefter udskiftning af leksemer (5.2.). Forekomsten af de tre øvrige strategier behandles samlet i det sidste underkapitel (5.3.)

5.1. Fonologisk tilpasning

Der er i alt 258 stednavne på den store Estlandsliste hvor de danske vokaler æ, y og/eller ø forekommer, og 232 navne hvor de fornævnte vokaler ikke forekommer. Fordelingen fremgår af Diagram 1.

Ud af de tre danske vokaler forekommer vokalen æ flest gange, mens vokalen ø forekommer færrest gange. Der findes desuden eksempler på navne, hvor der forekommer to af de tre vokaler. Fordelingen af navne hvor vokalerne æ, y og/eller ø forekommer fremgår af Diagram 2.

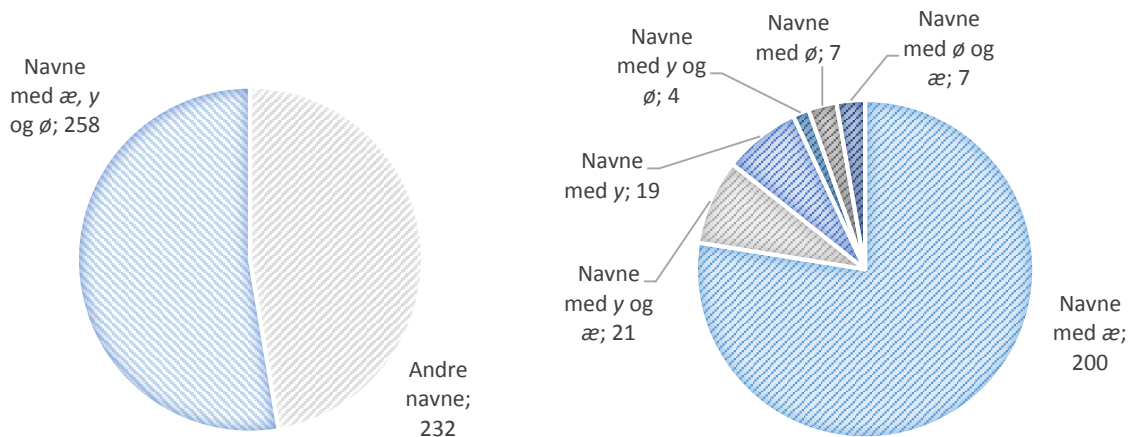

Diagram 1. Fordeling af navne på den store Estlandsliste

Diagram 2. Forekomst af æ, y og ø i navnene

I de følgende under kapitler ses der nærmere på optræden af disse tre vokaler hver for sig.

5.1.1. æ

Vokalen *æ* forekommer i alt i 228 navne på den store Estlandsliste. *Æ* er det hyppigst forekommende slutbogstav i navne: 151 af navnene på den store Estlandsliste ender på *-æ*. Sammenligningsvis slutter 37 navne på *-a*, 23 på *-i*, 10 på *-o*, og kun 5 på både *-e* og *-u*. Derudover slutter fem navne på *-y* og to på *-ø*.

Den klare tendens af *æ* til at betegne den allersidste vokal udtrykkes allerede i tallene. Efter systematiseringen af navnene på basis af hvilke fonologiske elementer *æ* står for og i hvilke positioner det forekommer, kan optræden af vokalen *æ* inddeles i tre grupper: Vokalen forekommer i 1) adskillige estiske efterled og suffikser; 2) tryksvage stillinger i navnenes førsteled; 3) trykstærke stillinger i navnenes første stavelser. Til de to første grupper hører der derved flest eksempler, og oftest er *æ* udtryk for *e*, sjældnere for *a* eller *ä*, såvel som andre vokaler, f.eks. *u* og *i*. I trykstærke stillinger forekommer vokalen *æ* helt tydeligt færrest gange, og i denne position står den næsten altid i stedet for en estisk omlyd.

Fordeling af de forskellige stillinger hvor vokalen *æ* forekommer fremgår af Diagram 3. (Vokalen kan også forekomme i forskellige stillinger indenfor ét navn.) Navnene der har en uklar etymologi og er derfor svært at klassificere er ikke med i fordelingen.

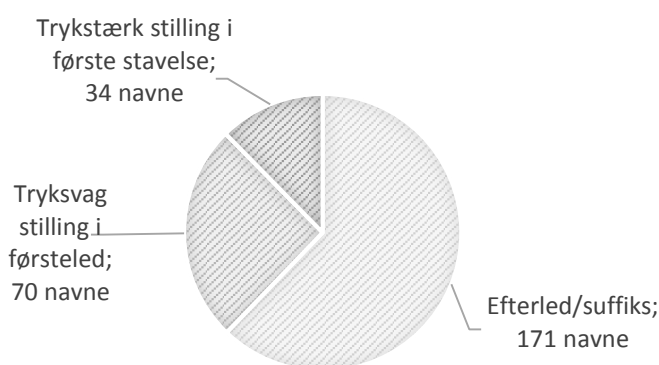

Diagram 3. Fordeling af stillinger hvor *æ* forekommer

Oftest forekommer *æ* i navnenes endelser, enten i efterled eller i suffikser. Således forekommer efterledet *-vere* i formerne *-ueræ* (i 20 tilfælde), *-uæræ* (i 4 tilfælde), *-wæræ* (i 3 tilfælde), *-uær* (i 2 tilfælde), samt *-ueeræ*, *-uærø*, *-uækæ*, *-vær*, *-veræ* og *-væræ* (i 1 tilfælde hver); efterledet *-la* i formerne *-læ* (i 31 tilfælde) og *-æl* (i 3 tilfælde); efterledet *-küla* i formerne *-kylæ* (i 10 tilfælde), *-kilæ* (i 5 tilfælde), *-kulæ* (i 3 tilfælde), samt *-kæla*, *-galæ*, *-kælæ*, *-culæ* og *-gæl* (i 1 tilfælde hver); efterledet *-mägi* i formerne *-mækæ* (i 2 tilfælde), samt *-mæki*, *-mekæ*, *-meckæ* og *-mætæ* (i 1 tilfælde hver); efterledet *-pea* i

formen *-pæ* (i 5 tilfælde); efterleddet *-taguse* i formerne *-takæs* (i 2 tilfælde), samt *-takæ* og *-takusæ* (i 1 tilfælde hver); efterleddet *-nurme* i formerne *-normæ* og *-nurmæ* (i 1 tilfælde hver); efterleddet *-pere* i formen *-peræ* (i 2 tilfælde). I ét tilfælde forekommer efterleddet *-taga* i formen *-takæ*; efterleddet *-kaevu* i formen *-cauæ*; efterleddet *-alla* i formen *-allæ*; efterleddet *-lõpp* i formen *-lippæ*; efterleddet *-kotsu* i formen *-cotæs*; efterleddet *-saba* i formen *-shapæ*; efterleddet *-aluse* i formen *-aldæ*; og efterleddet *-silma* i formen *-silmaæ*.

Æ forekommer også i suffikset *-da/-de* i formen *-thæ* (i 6 tilfælde); i suffikset *-tse* i formerne *-zæ* og *-tzæ* (begge i 1 tilfælde); i suffikset *-tu* i formerne *-tæ* (i 2 tilfælde) og *-ttæ* (i 1 tilfælde); i suffikset *-du* i formerne *-tæ* og *-dæ* (begge i 1 tilfælde). I ét tilfælde forekommer suffikset *-gu* i formen *-kæ*; suffikset *-se* i formen *-scæ*; suffikset *-va* i formen *-fæ*; suffikset *-ku* i formen *-ckæ*; samt suffikset *-al* i formen *-æł*. I flere navne står endelsen *-æ* i stedet for et genitiv- eller partitivsuffiks *-e*, *-a* eller *-i*, men her kan det undertiden være vanskeligt at afgøre, om vi har at gøre med et suffiks eller bare en endelsesvokal.

En oversigt over de ovenfor nævnte efterled og suffikser sammen med eksempler findes i tabellen i Bilag 2.

Af ovenstående fremgår, at det danske *æ* kan stå i stedet for flere forskellige vokaler i optegnelsernes efterled og suffikser. Det lader til, at *æ* ikke er blevet systematisk brugt til at videregive én specifik lyd, men at det hellere er blevet indsat i bestemte positioner i optegnelserne.

Udover navneendelser forekommer *æ* tit i tryksvage stillinger i navnenes førsteled. I sammensatte navne forekommer *æ* oftest i forleddets tryksvage stavelse (1) i stedet for *e*, såsom i navnene *Asæmulæ* (i dag Assamalla; formodes at stamme fra ordet *ase* : *aseme*, på dansk '(sove)sted')⁴, *Høppæthæ* (i dag Hõbeda; stammer fra ordet *hõbe* : *hõbeda*, på dansk 'sølv'), *Hørætha* (i dag Hõreda; stammer fra ordet *hõre* : *hõreda*, på dansk 'tynd'), *Hyrænkulæ* (sidst nævnt som *Hirekulle* i 1623), *Kectælæ* (i dag Kestla; formodes at have heddet enten **Kehtela* eller **Kehtelä*), *Uvaskæthæ* (i dag Vasta; stammer fra ordet *vask* : *vase*, på dansk 'kobber'), *Walsaræværæ* (i dag *Vasavere*; formodes at have heddet **Wassarevere*).

---

⁴ Alle etymologiske forklaringer til estiske stednavne baseres på manuskriptet til *Eesti kohanimeraamat*, hvis ikke andet er anført.

I samme position kan *æ* forekomme (2) i stedet for *a*, f.eks. i navnene *Kyminæstkylæ* (i dag Kõmmaste; kan stamme fra slægtsnavnet *Kõminaste), *Ligælæ* (i dag Liiguste; kan stamme fra enten et personnavn eller et ord der ligner det finske *liikata* : *liikkaan*, på dansk 'at halte'), *Raulæuæræ* (i dag Raudvere; stammer fra ordet *raud* : *raua*, på dansk 'jern');

(3) i stedet for *u* f.eks. i navnene *Virækilæ* (i dag Viruküla; stammer fra navnet Viru), *Katcækylæ* (er i dag smeltet sammen med Avanduse; stammer fra ordet *katk* : *katku*, på dansk 'sump');

(4) i stedet for *i* f.eks. i navnene *Othænpan* (i dag Ohepalu; stammer fra ordet *ott* : *oti*, på dansk 'bjørn'), *Undægās* (i dag Ontika; kan stamme fra personnavnene *Unnika eller *Onnika);

samt (5) i stedet for *ä* f.eks. i navnene *Hemæri* (i dag Ämari; stammer fra ordet *hämär* : *hämara*, på dansk 'dim'), *Hergænpæ* (i dag Härjapea; stammer fra ordet *härg* : *härja*, på dansk 'tyr') og *Kiæppækulæ* (i dag Kābiküla; formodes at have heddet *Käepaküla).

Desuden forekommer *æ* i tryksvage stavelser i navnestammerne, for eksempel (1) i stedet for *e* i navnene *Angær* (i dag Angerja; stammer fra ordet *angerjas*, på dansk 'ål'), *Mægær* (i dag Määra; stammer fra ordet *mäger* : *mägra*, på dansk 'grævling'), *Mustæn* (i dag Mustla; kan stamme fra ordet *mustel* : *mustla*, på dansk 'sort'), *Semær* (i dag Sömeru; stammer fra ordet *sömer*, på dansk 'grus'), *Uauæ* (i dag Vardja; formodes at have heddet *Veneküla);

(2) i stedet for *a* i navnene *Kuæt* (i dag Kohatu; stammer fra ordet *kohatu*, på dansk 'upassende'), *Læmæth* (i dag Lümandu; formodes at stamme fra ordet *lümama*, på dansk 'sætte eller ligge ned'), *Unæs* (eksisterer ikke i dag; hed formodentlig *Unas);

samt (3) i stedet for *u* i navnet *Hermæs* (i dag Hirmuse; stammer fra ordet *hirmus* : *hirmsa*, på dansk 'skrækkelig').

Såvel som i tilfælde af efterled og suffikser findes der variation ligeledes her, og *æ* forekommer i stedet for flere forskellige vokaler. Oftest forekommer *æ* i stedet for et oprindeligt *e*, mens ifølge Aakjær (1926-43 I: 42) veksles der mellem *e* og *æ* i optegnelserne gennem hele jordebogen. På den store Estlandsliste står *æ* derudover undertiden i stedet for et tryksvagt *a*, samt sjældent i stedet for tryksvage *u*, *i* og *ä*.

Samtidig er det en almindelig tendens i det daværende danske skriftsprog at vokaler i tryksvage stavelser overvejende gengives ved *æ* (Skautrup 1968: 218). Ifølge Karker (1993: 107) "[...] er det gammeldanske skriftsprog indtil hen mod 1350 kendetegnet for det første

ved den gennemgående reduktion af vokalerne i ubetonede stavelser til én enkelt, der gerne skrives *æ*, sjældnere *e*.” Således kan inkonsekvensen ved forekomst af *æ* i trykssvage stillinger forklares med dette særtræk ved det daværende skriftsprog.

Imidlertid findes der en tendens ved *æ* i optegnelserne på den store Estlandsliste, som i modsætning til den tidligere variation lader til at være ganske konsekvent. Det går ud på, at i de i alt 34 navne, hvor *æ* indgår i trykstærk stilling i den første stavelse, har der antageligvis relativt ofte været en estisk omlyd.

Vokalen *æ* betegner i mindst 11 navne ganske sandsynligt et førstestavelseres *ä*: i navnene *Hærmæto* (i dag Hertu; formodes at have heddet **Härmäto*), *Jærgækylæ* (i dag Järveküla; stammer fra ordet *järv*, på dansk ’sø’), *Kægynurmi* (landsbyen var senere ødelagt; formodes at stamme fra ordet *kägu*, på dansk ’gøg’ (Johansen 1933: 284)), *Kærsæ* (hed **Kärsa*, men eksisterer ikke i dag; stammer fra ordet *kärss* : *kärsa*, på dansk ’tryne’), *Kærsælæ* (i dag Kärsa; stammer også fra ordet *kärss*), *Mæchius* (i dag Ravila, men hed **Mägise*; stammer fra ordet *mägi*, på dansk ’bjerg’), *Mægær* (i dag Määra; stammer fra ordet *mäger* : *mägra*, på dansk ’grævling’), *Pægkælæ* (i dag Pehka; stammer enten fra ordet *pähkel* : *pähkla* (på dansk ’valnød’) eller *pehkima* ~ *pähkima* (på dansk ’at rådne’)), *Uvætel* (i dag Veadla; formodes at have heddet **Väädala*), samt i navnene *Kiæppækulæ* og *Kiæppækylæ* (både steder hedder Käkiküla i dag og formodes dengang at have heddet **Kääpaküla*) som del af tvetylden *iæ*.

Desuden er der en række navne, hvor der i den første stavelse oprindeligt kunne have stået et *ä*, men navnene kan etymologimæssigt fortolkes på forskellige måder. Heri indgår navnene *Pæitis* (i dag Päide; stammer fra enten et personnavn der ligner Peit eller Peith, ordet *paas* : *pae* (på dansk ’kalksten’), ordet *pää* (på dansk ’hoved’) eller ordet *põõs* (på dansk ’klint’)), og *Uvætho* (i dag Vão; formodes oprindeligt at have heddet enten **Vädu* eller **Vedu*).

Det estiske *ä* er i andre tilfælde også optegnet som *e*, for eksempel i navnene *Herkial* (i dag Härgla; stammer fra ordet *härg*, på dansk ’tyr’), *Jeruius* (i dag Järve; stammer fra ordet *järv*, på dansk ’sø’), *Mekius* (i dag Mäo; stammer fra ordet *mägi*, på dansk ’bjerg’) og *Metapæ* (i dag Mådapea; stammer fra et personnavn); samt som *a* i navnene *Hanaras* (eksisterer ikke i dag; formodes at have heddet **Änari*), *Jarwæn* (i dag Järni; stammer fra amtnavnet *Järva-*), *Jaruius* (i dag Järsi; formodes at have heddet **Järvelja*) og *Mauris* (eksisterer ikke i dag; formodes at have heddet **Määri*); og som tvetyd *ia* i navnene

Kiarkiuer (eksisterer ikke i dag; formodes at have hedder *Kärivere) og *Kiarpalæ* (i dag *Kärpla*; stammer fra ordet *kärp* : *kärbi*, på dansk 'lækat').

I mindst 6 navne er *æ* skrevet i stedet for et trykstærkt *ō*. Herunder findes der en tydelig tendens til at skrive *æ* i stedet for et *ō*, som oprindeligt er kommet lige efter et *v-* (*w-*): *Wæibigærwa* (i dag *Vöipere*; stammer fra et egennavn som formodentlig ligner navnet *Vöibo* ~ *Vöibu*), *Wæræel* (i dag *Vöerdla*; stammer fra ordet *vöör(as)*, på dansk 'fremmed'), *Wærkæla* (i dag *Vörkla*; stammer fra ordet *vörk* : *vörgu*, på dansk 'net'), *Wærkun* (i dag *Vörnu*; har en uklar etymologi, men der formodes at der indgår en form for ordet *vörk* også i dette navn), *Wætheueræ* (i dag *Vöivere*; stammer fra . Desuden forekommer *æ* i stedet for *ō* i navnet *Hæunopo* (også nævnt som *Aunapo* på listen), som formodentlig er betegnelse for en landsby som ikke eksisterer i dag, men som hed *Õunapuu*. Andre optegnelsesformer for det estiske *ō* behandles nærmere under kapitlet vedrørende *ø*.

I ét navn er der skrevet *æ* i stedet for et oprindeligt estisk *ü*: i navnet *Læmæth* (i dag *Lümandu*), som formodes at stamme fra ordet *lümama*, på dansk 'sætte eller ligge ned'. Andre optegnelsesformer for det estiske *ü* behandles nærmere under kapitlet *y*.

I nogle tilfælde kan ifølge etymologiske teorier det førstestavelles *æ* desuden stå i stedet for andre vokaler, f.eks. i stedet for *e* i navnene *Kælæ* (i dag *Kehala*; stammer fra ordet *keha*, på dansk 'krop'), *Lælleuer* (i dag *Lellapere*; stammer fra ordet *lell*, på dansk 'fars bror'), *Læuel* (i dag *Levala*; stammer formodentlig fra et ord der ligner det finske *levä*, på dansk 'søgræs'); og i stedet for *a* i navnene *Æiles* (i dag *Aela*; formodes at stamme fra ordet *ahel* ~ *ahelas* ~ *ahilas*, på dansk 'lænket'), *Ækizæ* (i dag *Aigitse*; formodes at stamme fra slægtsnavnet *Aikkinen) og *Wæghættæ* (i dag *Vaiatu*; stammer fra ordet *vai*, på dansk 'pæl'). På baggrund af den daværende inkonsekvente skrivemåde kan man dog næsten forvente at finde undtagelser til regelmæssighæder.

Det kan konkluderes, at *æ* ikke betegner én konkret lyd, men snarere forekommer i bestemte positioner i navnene. Desuden viste det sig, at forekomst af *æ* følger de samme principper som der ellers var almindelige i det daværende danske skriftsprog. Der fremkom derudover en forholdsvis klar tendens til at nedskrive en estisk omlyd i trykstærke stillinger med *æ*.

5.1.2. y

Vokalen *y* forekommer i 43 navne på den store Estlandsliste. *Y* står hovedsagelig i stedet for et oprindeligt *i* eller *ü*, i nogle tilfælde også i stedet for et *u* eller *õ*. Desuden forekommer *y* som del af efterleddet *-oja*. Fordelingen fremgår af Diagram 4. (Navnene som på grund af uklar etymologi ikke kan entydigt klassificeres er ikke med i diagrammet.)

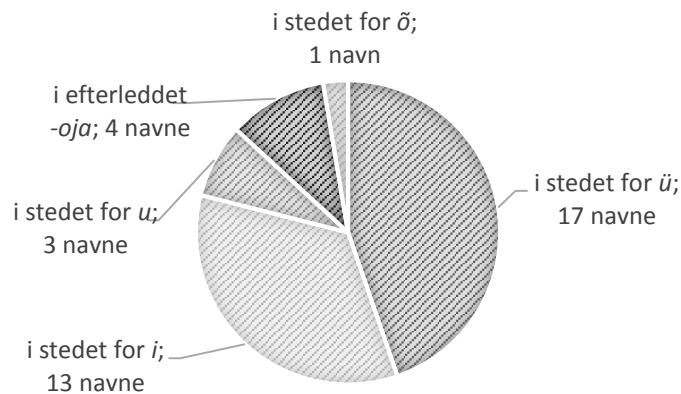

Diagram 4. Fordeling af stillinger hvor *y* forekommer

Y står oftest i stedet for *i* i diftonger: i allerførste stavelser af navnene *Aytis* (i dag *Aidu*; formodes at stamme fra et personnavn), *Kaytamælæ* (i dag *Kaidma*; formodes at stamme fra et ord der ligner det finske *kaita*, på dansk 'snæver'), *Koylæ* (i dag *Kohila*; formodes at stamme fra ordet *kohisema*, på dansk 'suse'), *Maydalæ* (i dag *Maidla*; stammer fra ordet *maidel*, på dansk 'grundling'), *Paydola* (landsbyen blev senere ødelagt; navnet formodes at stamme fra egennavnet **Paido(i)*), *Paymol* (eksisterer ikke i dag; formodes at have stammet fra et egennavn der ligner det finske *Paimo*), samt *Paysseueræ* (i dag *Paasvere*), der formodes at stamme enten fra ordet *paas* (på dansk 'kalksten') eller *paiste* (på dansk 'glans').

Vokalen *y* forekommer desuden i fire navne, hvor den har indgået i det triftong-agtige efterled *-oja*: i navnene *Compayas* (i dag *Kumma*), *Kurkenoy* (i dag *Kurena*), *Saunøy* (i dag *Saunja*) og muligvis også i *Køhoy* (formodes at have heddet **Köhioja* (Eisen 1920: 70)).

Y betegner oftest et *i* i trykstærke stavelser, såsom i navnene *Hyrenkulæ* (eksisterer ikke i dag; blev senest nævnt i 1623 som *Hirekulle*), *Hyruelæ* (i dag *Hirla*; formodes at stamme fra ordet *hirv*, på dansk 'hjorte'), *Kyllæuææ* (i dag *Kihlevere*; stammer fra ordet *kihl* : *kihla*, på dansk 'løfte, aftale') og *Kyuizæl* (eksisterer ikke i dag; formodes at have heddet **Kivise*). Det forekommer dog også i tryksvag stilling i navnet *Howympæ* (i dag *Haiba*; formodes at stamme fra ordet *havi*, på dansk 'gedde').

Johansen har anset forekomsten af *y* i stedet for *i* som et tegn på nedertysk indflydelse (Johansen 1933: 79). Nielsen angiver derimod, at *y* er betegnelse for *i* gennem hele jordebogen, og at det er et sædvanligt præg desuden ved det 13. århundredes danske skriftsprog (Nielsen 1873: XXIX). Også Aakjær omtaler forekomsten af *y* i stedet for *i* i optegnelserne i jordebogen. Han skriver, at *y* ofte bruges for *i* i trykstærk stilling, men også i visse tvelyd (Aakjær 1926-43 I: 42-44). Det samme princip følges tilsyneladende på den store Estlandsliste, hvor *y* ligeledes oftest er betegnelse for *i* i trykstærke stillinger og i diftonger.

I 14 navne forekommer *y* i stedet for *ü* i efterleddet *-küla*, der skrives enten som *-kylæ* (f. eks. i navnene *Arhukylæ*, *Hiurenkylæ*, *Jærgækylæ*, *Kandukylæ*), som *-kyl* (i navnene *Pankyl*, *Palikyl* og *Hetkyl*) eller som *-kya* (i navnet *Watækya*). *Y* erstatter et oprindeligt *ü* i stammer af navnene *Pyol* (i dag Pühala, stammer fra ordet *püha*, på dansk 'hellig') og *Yrias* (i dag Ürijaste, stammer fra enten et gammelt personnavn eller fra ordet *ürjata*, *ürgama*, på dansk 'at begynde'), formodentlig også i *Kægynurmi* (formodes at stamme fra ordet *kägu*, på dansk 'gøg' (Johansen 1933: 284)), hvis der i dette navn på grund af vokalharmoni oprindeligt har været et *ü* i den tryksvage stavelse af navnestammen.

Der findes få øvrige eksempler på navne, hvor der oprindeligt kunne have forekommet et *ü*. Etymologier af navnene *Huxnum* (i dag Üksnurme) og *Hiurenkylæ* (i dag Hüüru) er ganske usikre og der antages, at der oprindeligt ikke forekom et *ü* i nogen af dem. De eneste navne, hvor der forholdsvis sikkert har indgået et oprindeligt *ü* der ikke er blevet skrevet ned som *y*, er det ovennævnte *Læmæth* (formodes at stamme fra ordet *lümama*, på dansk 'sætte eller ligge ned'), samt de navne, som formentlig har sluttet med efterleddet *-küla* og hvor der i stedet for et *y* er blevet brugt for eksempel *i* (f.eks. i navnene *Koskil* og *Martækilæ*), *u* (f.eks. i navnene *Peskulæ* og *Melanculæ*), *o* (f.eks. i navnene *Rocol* og muligvis *Wircol*) og det ovenfor behandlede *æ* (f. eks. i navnene *Wærkæla* og *Sellægæl*). Navne med et antageligt oprindeligt *ü* findes der generelt sjældent ibland navnene på Estlandslisterne, og det viser sig, at der i størstedelen af dem forekommer et *y* i stedet for et *ü*.

Desuden findes der tre navne hvor *y* erstatter et oprindeligt *u*: *Ydrigas* (i dag Udria, stammer fra navnet 'udras', på dansk 'odder'), *Tydy* (i dag Tudu, stammer fra et gammelt personnavn) og *Køy* (i dag Kõue, stammer fra ordet *kõu*, som sandsynligvis betød 'forfader, guddom'). I sin redegørelse for sproglige træk i jordebogen peger også Nielsen på, at der i nogle steder er brugt *y* i stedet for *u* (1873: XXIX). Således kan forekomsten af *y* i stedet for

u anses for atter en resultat af den daværende inkonsekvente skrivemåde. Ifølge EKR formodes der derimod, at *y* i disse sammenhænge bare skal ses som en stavefejl.

I ét navn er vokalen *y* sandsynligvis blevet brugt til at videregive det estiske *õ*: nemlig i navnet *Kyminæstkylæ*, som formodes at stamme fra slægtsnavnet *Kõminaste. Landsbyen hedder *Kõmmaste* i dag.

Såvel som i tilfældet af *æ*, betegner vokalen *y* heller ikke én bestemt lyd. Den står oftest varierende i stedet for *i*- eller *ü*-lyden, som det også var ganske typisk for denne vokal i det daværende skriftsprog.

5.1.3. ø

Den danske vokal *ø* indgår i optegnelser af 18 navne på den store Estlandsliste. *Ø* forekommer hovedsagelig i to sammenhænge: i stedet for det estiske *õ*, og i tryksvage stillinger i en række navne. Fordelingen fremgår af Diagram 5.

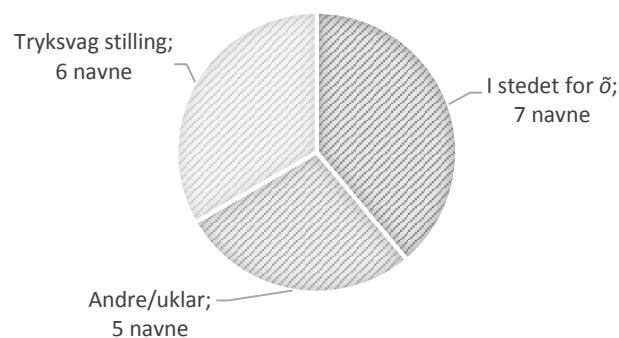

Diagram 5. Fordeling af stillinger hvor *ø* forekommer

Blandt navnene, hvor vokalen *ø* forekommer, er der 7 navne hvor den står i stedet for et oprindeligt estisk *õ*. Disse navne er: *Høppæthæ* (i dag *Hõbeda*; stammer fra ordet *hõbe* : *hõbeda*, på dansk 'sølv'); *Hørætha* (i dag *Hõreda*; stammer fra ordet *hõre* : *hõreda*, på dansk 'tynd'); *Kõndos* (blev kaldt *Kõnnaste*, men er sammenlagt med andre landsbyer i dag; stammer fra ordet *kõnd* : *kõnnu*, på dansk 'hede'); *Køy* (i dag *Kõue*; stammer fra ordet *kõu*, som sandsynligvis betød 'forfader, guddom'); *Møikæ* (i dag *Mõigu*; stammer enten fra et gammelt personnavn *Mõik* : *Mõigu* eller fra ordet *mõigas*, som på dansk hedder 'ringdue'); *Pøllula* (i dag *Põlula*; stammer formodentlig fra ordet *põld* : *põllu*, på dansk 'ager'); *Pøtraeth*

(i dag Kolga; formodes at have heddet *Pödratu, som stammer fra ordet *pöder*, på dansk 'elg').

Desuden er der to navne på listen hvor *ø* indgår i stedet for en vokal der oprindeligt kunne have været et *ō*, men på grund af uklare etymologier er det ikke muligt at påstå det med rimelig sikkerhed. Disse navne er *Røuthæ*, der i dag hedder Rōhu og kan stamme fra ordet *rōhk* (på dansk 'horisontalt placeret objekt'), og *Øuhut*, som man ifølge Paul Johansen skal læse som *Øuhni eller *Uøhni, og som kan stamme fra ordet *vōhmima* (på dansk 'at æde').

Det har dog været langt fra den eneste måde at skrive det estiske *ō* på. Hvor der i navnestammen oprindeligt kan have været et *ō* står der flere steder på den store Estlandsliste (1) et *o*, for eksempel i navnene *Corpius* (i dag Kōrvekūla; stammer fra ordet *kōrb* : *kōrve*, på dansk 'stor skov, sumpet krat'), *Korpywomais* (i dag Kōrma; stammer også fra ordet *kōrb*), *Someres* (i dag Sōmeru; stammer fra ordet *sōmer* : *sōmera*, på dansk 'grus'), *Somerueræ* (i dag Sōmeru; stammer også fra ordet *sōmer*), *Tonnewæræ* (i dag Tōnuvere; stammer fra et gammelt personnavn), *Torvascula* (eksisterer ikke i dag, men formodes at have heddet *Tōrvassalu);

samt (2) et *e* i navnene *Ekius* (i dag Jōgisoo; stammer fra ordet *jōgi*, på dansk 'flod'), *Gevi* (i dag Jōhvi; stammer fra ordet *jōvi* < *jōhv*, på dansk 'hestehår'), *Jeeleth* (i dag Jōelāhtme; stammer fra ordet *jōgi*, på dansk 'flod'), *Leus* (i dag Lōiuse; stammer fra enten ordet *lōu* ('lærke'), *lōuk* : *lōugu* ('en lydløs stemme') eller *lōik* : *lōigu* ('snit')), *Seculis* (i dag Sōgula; stammer fra ordet *sōge*, på dansk 'blinde'), *Semær* (i dag Sōmeru; stammer fra ordet *sōmer*, på dansk 'grus'), *Tedau* (i dag Tōdva; formodes at have heddet *Tōduva), *Vemais* (i dag Vōhma; stammer fra ordet *vōhmas* : *vōhma*, på dansk 'sump');

(3) et *a* i navnet *Karku* (i dag Kōrgu; stammer fra ordet *kōrge*, på dansk 'høj');

og, som ovenfor omtalt, (4) et *y* i navnet *Kyminæstkylæ*, samt i visse tilfælde (5) et *æ*.

Nedskrivning af det estiske *ō* er særdeles inkonsekvent. Der findes næsten lige så mange eksempler på hvert bogstav, der er blevet brugt i stedet for *ō*. Paul Johansen antager, at de mange forskellige forsøg på at videregive *ō* peger på, at vokalen allerede havde eksisteret på tidspunktet af nedskrivningen (Johansen 1933: 292).

Det er en generel tendens i optegnelser i hele Kong Valdemars Jordebog at vokalen *ø* forekommer i tryksvag stilling (Aakjær 1926-43 I: 41). Den samme tendens viser sig også på den store Estlandsliste. Eksempler herpå er navnene *Sicaløth* (i dag Sikeldi), *Kallæuerø*

(i dag Kallavere), *Eghøntakæ* (i dag Jøetaguse), samt det ovenfor nævnte *Saunøy*, og navnet *Pirsø* som omhandles nærmere under kapitlet vedrørende udskiftning af leksemer.

På den store Estlandsliste forekommer også navnet *Høckæ*, som formodentlig lå i nærheden af den nuværende landsby Vanamõisa og hed **Ohuküla* på tidspunktet af nedskrivningen. Dette navn omhandles ligeledes nærmere i det næste underkapitel.

Til sidst forekommer der også navnet *Køhoy* på den store Estlandsliste. Der findes heller ikke nogen etymologisk forklaring til dette navn i *Eesti kohanimeraamat*. Ifølge Eisen (1920: 70) er det muligt, at der står **Kõhoja* eller **Kõhioja* bag optegnelsen. Hvis han har ret, er navnet det eneste på Estlandslisterne, hvor der oprindeligt muligvis har indgået et estisk *õ*. Vokalen forekommer generelt meget sjældent i estisk, ifølge Saareste (1952: 26) kun i 0,2% af ordene.

På baggrund af forekomst af *ø* kan det konkluderes, at *ø* for det første har været en af de mange varianter som er blevet anvendt til at betegne det estiske *õ*. Derudover følger forekomst af *ø* den daværende tendens til at betegne vokaler i tryksvage stilling. *Ø* er desuden blevet brugt til at videregive det estiske *õ* i det eneste navn hvor vokalen muligvis har forekommet.

5.2. Udskiftning af leksemer

Der findes omkring 50 navne på den store Estlandsliste hvor genkendeligt danske leksemer forekommer. Leksemerne indgår både i for- og efterled af navnene. I dette kapitel behandles der først forholdet mellem det estiske efterled *-küla* og det danske efterled *-kilde*. Derefter behandles forekomsten af de danske efterled *-sø*, *-dal*, *-sal(a)*, *-vold*, *-næs*, *-eng*, *-led*, *-ris*, *-klep* og *-gat*. Til sidst ses der på de sandsynligvis dansk-prægede forled der findes i navnene.

Analysen af fonologisk tilpasning i det forrige kapitel viste, at det estiske efterled *-küla* forekommer i optegnelser i adskillige former. Deriblandt findes der former, som ville være nærliggende at sammenligne med det danske efterled *-kilde*. Nemlig minder nogle optegnelser af efterleddet *-küla* om efterleddet *-kilde*, som der også findes belæg for i andre skriftlige kilder. I nogle tilfælde kan det således være, at det er netop dét (altså *-kilde*) optegneren har ønsket at skrive.

Efterleddet *-kilde* forekommer i adskillige former i historiske kilder⁵. For eksempel er det danske stednavn Roskilde blevet optegnet som 1022 *Roscyld*, 1080 *Roscil*, 1241 *Roskæl*, 1583 *Rosschyl*, 1682 *Rodskyld* osv. Former for *-kilde* der ligner visse optegnelserformer for *-küla* forekommer desuden i kildeformerne for f.eks. de nuværende Kådekilde (1509 *Kedekyel*, 1512 *Koedekil*), Brændekilde (1383 *Brenkil*, 1484 *Brendekyl*), Vallekilde (1390 *Walekyelde*, 1471 *Wallekelle*), Vindekilde (1539 *Vynkyld*), og Blindkilde (1506 *Blindkiællæ*).

Af Tabel 1 fremgår en sammenligning af de ovenstående eksempler på efterleddet *-kilde* med eksempler på optegnelserformer af efterleddet *-küla*.

Navne på den store Estlandsliste		Navne i danske kilder	
Eksempler	Former for <i>-küla</i>	Former for <i>-kilde</i>	Eksempler
<i>Koskil</i>	<i>-kil</i>	<i>-kil</i>	<i>Brenkil; Koedekil</i>
<i>Hæimestkilæ; Waskilæ;</i>	<i>-kilæ</i>	<i>-cil</i>	<i>Roscil</i>
<i>Martækilæ; Virækilæ...</i>		<i>-chyl</i>	<i>Rosschyl</i>
<i>Hetkyl; Pankyl;</i>	<i>-kyl</i>	<i>-kyl</i>	<i>Brendekyl</i>
<i>Palikyl</i>		<i>-kyld</i>	<i>Rodskyld</i>
<i>Arhukylæ; Hiurenkylæ;</i>	<i>-kylæ</i>	<i>-kylde</i>	<i>Vynkyld</i>
<i>Jærgækylæ; Kandukylæ;</i>		<i>-kyelde</i>	<i>Walekyelde</i>
<i>Katcækylæ; Katinkylæ;</i>		<i>-kyel</i>	<i>Kedekyel</i>
<i>Kiæppækylæ; Kienkylæ...</i>		<i>-kellæ</i>	<i>Wallekelle</i>
<i>Kipunkælæ</i>	<i>-kælæ</i>	<i>-kiælle</i>	<i>Blindkiællæ</i>
<i>Vvaskæl</i>	<i>-kæl</i>	<i>-kæl</i>	<i>Roskæl</i>

Tabel 1. Sammenligning af former for *-küla* og *-kilde*

Det kan være lidt søgt at antage, at skriveren ved alle optegnelserne hvor der indgår en form for *-küla* faktisk har haft en form for *-kilde* i tankerne. Der er vist ikke i alle ovenstående tilfælde sket udskiftning af leksemer per se. Snarere er lighederne mellem visse optegnelserformer for *-küla* og *-kilde* grundet af inkonsekvensen af det daværende skriftsprog, samt af kendsgerningen, at de to efterled rent faktisk ser ud ganske ens. Selv om det ikke ville være nærliggende at antage, at man altid har tænkt at udskifte det meget hyppigt forekommende estiske efterled *-küla* med det danske *-kilde*, kunne det være muligt, at der i nogle tilfælde er dannet en slags mellemting af de to.

Foruden de forholdsvis spekulative eksempler som ovenfor blev omtalt findes der også mere konkrete eksempler på mulig leksemsubstitution, der præsenteres i det følgende.

Det danske efterled *-sø* kunne i middelalderen, udover i formen *-sø*, blive optegnet som *-zæ* og nu og da også som *-sæ*. Som eksempler kan der nævnes kildeformer af navnet Bildsø

⁵ Alle kildeformer for danske stednavne stammer fra databasen over Danmarks stednavne (www.danmarksstednavne.navneforskning.ku.dk)

(1388 *Biltzæ*; 1413 *Bilzæ*), Tødsø (1436 *Thysæ*; 1481 *Tøtzæ*), Bøgesø (1340 *Bøgessæ*; 1356 *Bøghøsa*), samt Selsø (1288 *Sialsæ*). Formen 'sæ' af ordet 'sø' forekommer desuden i flere steder gennem hele jordebogen (Aakjær 1926-43 I: 47).

Formerne *-zæ* og *-sæ* indgår desuden som sidste led af 9 navne på den store Estlandsliste. I nogle tilfælde erstatter de efterleddet *-se*, såsom i navnene *Katkuntakusæ*, *Uilsæ*, *Pasæ*, formodentlig også i *Ækizæ*; samt efterleddet *-si* i navnet *Nissæ*, efterleddet *-tse* i navnet *Kustizæ* og efterleddet *-su* i navnet *Satzæ*. I navnet *Kærsæ* (stammer fra ordet *kärss* : *kärsa*, på dansk 'snude') har *æ* i begge tilfælde formodentlig erstattet et oprindeligt *ä*. Navnet *Hazæ* antages dog at stamme fra ordet *haa* : *haga* < *hagu* (på dansk 'brænde') og at have oprindeligt heddet **Haka*, i hvilket tilfælde der kunne have sket udskiftning af det oprindelige efterled med det danske *-zæ* under optegnelsen. Endelig finder vi også navnet *Pirsø* på den store Estlandsliste, der antages at oprindeligt have hedt **Pirsu* (stammer fra ordet *pirs*, på dansk 'krikand'). Som det fremkom af analysen af fonologisk tilpasning, forekommer det danske *ø* generelt ikke i stedet for *u* i optegnelserne. Det peger yderligere på, at der i dette tilfælde forsætligt er blevet indsat et dansk efterled.

På den store Estlandsliste kan man finde former af efterleddet *-dal* i fem navne. Navnet *Jakawoldal* antages at stamme fra et personnavn, der har sluttet på *-valta*. Navnet *Ardala* menes at være sammensat af egennavnet **Arta*, **Aarda* eller **Arda* og endelsen *-la*. I tre navne kan et estisk led være blevet bevidst udskiftet med *-dalæ*. Disse navne er *Kandalæ* (antages at stamme fra *kand* : *kanna*, på dansk 'hæl'), *Maidalæ* (antages at stamme fra *mahe* : *maheda*, på dansk 'mild') og *Maydalæ* (antages at stamme fra *maidel* : *maidla*, på dansk 'grundling'). Formen *-dalæ* forekommer også f.eks. i kildeformer af navnene Falkendal (1329 *Falkædalæ*) og Asdal (1444 *Adsalæ*).

Efterleddet *-sala* og dets pluralis form *-sal* findes i slutningen af tre navne: *Kusala* (i dag Kuusalu), *Hopasal* (i dag Ubasalu) og *Wasal* (i dag Vatsla). I de to førstnævnte navne formodes der oprindeligt at have indgået efterleddet *-salu*, som i optegnelserne er blevet udskiftet med henholdsvis *-sala* og *-sal*. Etymologien af det sidste navn er uklar.

To navne på den store Estlandsliste ender på *-wold*. Det kan igen være en nedertysk indflydelse (Johansen 1933: 96), men efterleddet *-wold* er ligeledes optegnet som *-wold* i nogle gamle danske kilder, såsom i kildeformer af naturnavnene Grønvoldseng (1486 *Grønwolds Eng*) og Krogsby Vold (1492 *Krogssby woldh*). På den store Estlandsliste

forekommer *-wold* i navnene *Kazwold* og *Kiriawold*, i begge tilfælde formodentlig i stedet for det estiske efterled *-vald* eller dets partitivform *-valla*.

I ét navn kan man finde det danske efterled *-næs*. I stedet for den nutidige Kavastu var der i oldtiden tre landsbyer, hvoraf den ene ifølge den store Estlandsliste blev kaldt *Unæs*. Vedrørende etymologi menes der, at navnet stammer fra et gammelt egennavn.

Det danske efterled *-eng* blev flere steder skrevet som *-æng* på gammeldansk, såsom i kildeformer af navnene Bredeng (1356 *Breethæng*) og Kongeseng (1294 *Konings Æng*). I denne form forekommer efterleddet også i ét navn på den store Estlandsliste: i navnet *Wæræng*. Der findes ikke vished om hvor præcist *Wæræng* har ligget og hvilken nutidig eller senere landsby den har betegnet. Paul Johansen har knyttet den til den nuværende Lalli, som blev kaldt **Oorekõnnu* før 1700-tallet, men ifølge EKR er det ikke sikkert at der findes en forbindelse mellem de to navne.

Navnet *Sicaleth* (også nævnt som *Sicaløth* på listen, i dag Sikeldi) menes at stamme fra ordet *siga* (på dansk 'svin'), hvortil der er blevet tilføjet efterleddet *-lähe*. Der formodes, at navnet *Jeeleth* (i dag Jöelähtme; stammer fra ordet *jõgi*, på dansk 'flod') har oprindeligt haft et lignende efterled. Samtidig er *-leth* et hyppigt forekommende efterled i gamle danske kilder, for eksempel indgår det i kildeformer af navnene Gråhede (1342 *Gratheleth*), Kumled (1277, 1379 *Kumleth*), samt Humble (1412 *Hwmleth*). I de to ovennævnte optegnelser på den store Estlandsliste er *-leth* antageligt blevet indsat i stedet for det estiske efterled.

Det nuværende stednavn Põdruse er på den store Estlandsliste optegnet som *Podrijs*. *-rijs* er en form for det danske efterled *-ris* (DS), og optræder ofte i gamle kilder, såsom i kildeformer af navnene Karise (1261 *Caluærijs*), Bredris (1263 *Breezrijsmark*), samt Harres (1479 *Harijs*). Der findes ikke en sikker etymologisk forklaring på navnets betydning. Imidlertid er det forholdsvis klart, at der også i dette tilfælde er sket en udskiftning af leksemer - fra et estisk efterled til det danske *-rijs*.

Ét andet navn, hvori efterleddet ganske tydeligt er blevet udskiftet, er *Raiklæp* (i dag Raela). Landsbyen forekommer i kilder som *Raigele* allerede i 1216, og menes at have heddet **Raegala* eller **Raigala* på estisk. Efterleddet *-klæp* der indgår i navnet på Estlandslisten ser derfor ud som et resultat af leksemsubstitution.

I navnet *Othengat* (i dag Ohekatku) forekommer der både fremmedartede for- og efterled. Det menes at stamme fra ordet **ohto* eller **ohte*, som dengang var en betegnelse for ordet

'bjørn' på estisk. Forleddet er her udskiftet med *Othen-*, som lader til at referere til Odin. Det oprindelige efterled *-katku* er her blevet udskiftet med *-gat*.

Der findes to andre navne på den store Estlandsliste, hvor forleddet ser ud til at referere til Odin: i navnene *Othænpan* (i dag Ohepalu) og *Othencotæs* (i dag Ohukotsu). Der menes at disse to navne ligeledes stammer fra ordene der har tidligere været betegnelse for 'bjørn' på estisk (*ohto eller *ohte ~ *ott* : *oti*). Forleddet *Othæn-* forekommer desuden i andre steder i Kong Valdemars Jordebog, f.eks. i navnet *Othænsæle*, samt i *Othænsheret* og *Othænsø*, som er to forskellige navneformer for den nuværende Odense.

Blandt dansk-prægede forled der forekommer på den store Estlandsliste er formen for ordet *kæp*, der står som førsteled i to lignende optegnelser: *Kiæppækulæ* og *Kiæppækylæ*. Begge steder formodes ifølge EKR oprindeligt at have heddet *Kääpaküla, og begge hedder desuden *Käbiküla* i dag.

I to navne står der formodentlig gammeldanske former for ordet *ege* som forled: i navnene *Egentakæs* (i dag Hiietse; stedet formodes at have haft et parallelt navn *Jōetaguse) og *Eghøntakæ* (i dag Jōetaguse; stammer fra ordet *jōgi*, på dansk 'flod').

Det gammeldanske ord *harke* forekommer muligvis i forleddet af navnet *Harco*, samt i to optegnelser på listen der hedder *Harkua* og som formodentlig betegner forskellige steder. Ifølge EKR har forskere fremlagt flere mulige etymologiske forklaringer for de tre navne, men der er mangel på konsensus.

Ordet *kær* opstår i navnene *Kærsæ* og *Kærsælæ*, samt i formen *kiar* i navnene *Kiarkiuer* og *Kiarpalæ*. Formen *kiar* er ikke en ualmindelig optegnelserform for *kær* og forekommer i adskillige danske kilder, f.eks. i kildeformer for navnene Jernkær (1291 *Jarnkiar*) og Høgekær (1451 *Høgkiar*).

Det første led af navnet *Kyllæuæræ* ligner visse gammeldanske former for ordet *kilde*. Navnet selv formodes at stamme fra ordet *kihl* (på dansk 'løfte, aftale').

I to navne på den store Estlandsliste indgår muligvis det danske ord *torv* i førsteled: i navnene *Toruestæuæræ* og *Torvascula*. EKR giver ikke en klar etymologi til navnene.

Som sidste eksempel nævnes her *Høcke*, som ikke eksisterer i dag, men ifølge EKR har heddet *Ohuküla. I dette tilfælde er det estiske forled formodentlig blevet udskiftet med det danske *hø*, som desuden forekommer i førsteled af andre navne på de danske lister i jordebogen, såsom *Høcsyo* og *Høghæ*.

5.3. Øvrige strategier

Der findes få spor af anvendelse af de tre øvrige onomastiske strategier blandt navnene på den store Estlandsliste.

Eksempler på navne hvor der er anvendt epeksegetisk udspecificering findes tilsyneladende ikke.

Derimod findes der tre mulige eksempler på anvendelse af oversættelsesstrategien. Ét eksempel er navnet *Asæbæk*. På listen står der en anden form for det samme navn ved siden, som hedder *Asimekæ*. I den første optegnelserform er det oprindelige efterled *-mägi* således erstattet med det tilsvarende danske efterled *-bæk*. I dag hedder stedet *Ääsmäe*.

Det samme kan være sket ved optegnelsen *Parenbychi*, hvis man antager, at efterleddet *-bychi* igen er en form for det danske *-bæk*. *-bychi* kan dog også være en form for det danske efterled *-bygge*, som ifølge DS blev skrevet som *-bygggi* på gammeldansk. Stedet hedder ligeledes *Parasmäe* i dag.

Oversættelse kan også være sket ved optegnelsen *Humebo*. Navnet formodes oprindeligt at have været *Humala* (det kaldes landsbyen også i dag). *-la* er ifølge EKR et gammelt finsk-ugrisk efterled, der er betegnelse for sted, samt en diminutiv. Formodentlig har man her ved optegnelsen erstattet det estiske efterled *-la* med det danske *-bo*, som er af lignende betydning.

Der findes ingen eksempler på entydigt danske navne på den store Estlandsliste. Det peger på, at nynavngivningsstrategien heller ikke er blevet anvendt ved nedskrivning.

6. Diskussion og konklusion

Denne opgave undersøgte anvendelse af onomastiske strategier ved navnene på den store Estlandsliste. I det følgende gives der sammenfattende svar på de spørgsmål der blev stillet i det første kapitel: *Hvilke onomastiske strategier er der anvendt ved optegnelse af navnene på den store Estlandsliste? På hvilke måder er strategierne anvendt? Hvilke konklusioner kan man drage på baggrund af det?*

Af analysen fremgik, at strategien der primært er blevet anvendt er fonologisk tilpasning. I mindre udstrækning er der blevet anvendt udskiftning af leksemer. Der findes ingen eksempler på anvendelse af hverken epeksegetisk udspecificering eller nynavngivning, og kun meget få eksempler på anvendelse af oversættelsesstrategien.

Anvendelse af fonologisk tilpasning blev analyseret med fokus på de tre danske vokaler æ, y og ø. Ud af de 490 navne i opgavens materiale forekommer de tre vokaler i alt i 258 navne. Det viste sig, at vokalerne ikke er blevet brugt til at videregive en bestemt lyd, men kan forekomme i flere forskellige stillinger. Tendenser til at anvende de tre vokaler på den store Estlandsliste er hovedsageligt af samme karakter som de daværende generelle tendenser til at anvende disse tre vokaler i det danske skriftsprog.

Analysen om anvendelse af udskiftning af leksemer viste, at der findes både klare og mindre tydelige eksempler på forekomst af genkendeligt danske leksemer i navnene. I alt indgår danske leksemer i omkring 50 navne på den store Estlandsliste. Leksemerne forekommer både som for- og efterled af de estiske navne.

De tre øvrige strategier er blevet anvendt sparsomt. Der findes tre navne, hvori et oprindeligt estisk efterled er blevet oversat til dansk, dvs. der er tre eksempler på anvendelse af oversættelsesstrategien. Eksempler på anvendelse af epeksegetisk udspecificering og nynavngivning forekommer ikke i materialet.

Hermed følger overordnede konklusioner om forekomsten af de fem strategier.

Overordnet er anvendelsen af fonologisk tilpasning ganske forventet. Som det fremgik af analysen, har optegneren fulgt almindelige principper i det daværende skriftsprog. De tendenser som viste sig i analysen var dengang ganske almindelige, og det er derfor ikke uforventet, at de ligeledes forekommer på den store Estlandsliste. Dog kan den overvejende mængde af tilpasninger pege på, at der rent faktisk er sket en bevidst fordanskning af stednavnene.

Udskiftning af leksemer er blevet anvendt i omkring hvert tiende navn på den store Estlandsliste. Ved denne strategi beholdes der kun lyden af navnet, men ikke betydningen. Anvendelsen af udskiftning af leksemer kan indikere, at man havde forholdsvis lidt kendskab til kildesproget. Dog peger anvendelsen af denne strategi samtidig på et forsøg på at give navnene en mening i en dansksproget sammenhæng. De forholdsvis mange eksempler på danske elementer herunder tyder yderligere på et bevidst formål at fordanske de estiske navne.

Ved epeksegetisk udspecificering tilføjes der et element til det oprindelige navn, med formål at videregive stedets karakter. Strategien bruges generelt til at gøre det klart, hvilket sted man har at gøre med. Den manglende anvendelse af epeksegetisk udspecificering kan vise, at man ikke havde brug for at tilføje yderligere forklarende elementer til navnene. Mangel på tilsatte navneelementer peger også på uvillighed til at involvere sig i materialet fra skriverens side, som viser, at skriverens holdning til det har været ganske overfladisk.

Anvendelse af oversættelsesstrategien kræver en vis kendskab til begge sprog. Den sjældne forekomst af denne strategi peger derimod på, at tosprogethed ikke har været almindelig i tiden da navnene blev nedskrevet. Ligeledes fremgår det, at skriveren ikke har haft en dyb forståelse af estisk eller de estiske stednavne.

Til sidst kan fraværelsen af nynavngivningsstrategien pege på, at der ikke eksisterede danske bosættelser i det daværende Estland, som ellers ville have givet grund til en forekomst af danske stednavne. Det tyder yderligere på, at den danske indflydelse kun har været begrænset til herskerklassen og ikke har indgået på et socialt niveau.

Denne opgave har haft fokus på de fordanskninger der forekommer i navnene på den store Estlandsliste, og på denne baggrund blev der foreslået konklusioner. Resultaterne af denne opgave kan anvendes i fremtidige undersøgelser som muligvis tager andre aspekter, f.eks. historiske, geografiske e.l., til betragtning. Således kunne konklusionerne i denne opgave bekræftes (eller afkræftes) også på andre planer.

Der findes stadig mange spørgsmål vedrørende Estlandslisterne, der forventer at blive undersøgt og givet mere konkrete svar på. Den deskriptive analyse, der ovenfor blev gennemført, kan efterfølges af fremtidige undersøgelser, som muligvis har til formål at finde svar på spørgsmål der kræver en bredere tilgangsvinkel - såsom spørgsmålet, hvorfor Estlandslisterne overhovedet blev dannet.

Resümee

Onomastiliste strateegiate kasutamine Suure Eestimaa nimistu kohanimedes.

Bakalaureusetöö, Tartu Ülikooli filosoofiateaduskond, skandinavistika osakond, Kopenhaagen 2015. Autor Madli Maria Suurmets, juhendajad Peder Gammeltoft, Johnny G.G. Jakobsen. 41 lk.

Käesolev bakalaureusetöö käsitleb eesti kohanimede taanipärastamist Suure Eestimaa nimistu koostamisel. Analüüsi aluseks on Peder Gammeltofti teooria võõrast päritolu kohanimede üleskirjutamisel kasutatavate onomastiliste strateegiate kohta. Töö eesmärk on vastata küsimustele, milliseid onomastilisi strateegiaid on kasutatud Suure Eestimaa nimistu kohanimede puhul, kuidas neid on kasutatud, ning mida selle põhjal järeldada võib.

Suur Eestimaa nimistu on osa ajaloolisest Taani hindamisraamatust, ning koostati arvatavasti aastal 1241. Peale külanimede on nimistus toodud nende suurused adramaades, samuti toonaste ja eelnevate maaomanike nimed. Ajaloolane Paul Johansen on arvanud, et nimistu koostati maade revisjoni käigus. Nimistu eesmärgi osas, samuti küsimuse osas, kuidas see üleüldse hindamisraamatusse sattus, ollakse aga erinõul.

Töö materjali hulka kuulub 490 kohanime Suurest Eestimaa nimistust. Nimekiri vaatluse alla kuuluvatest kohanimedest on toodud töö lõpus esimeses lisas. Nimede analüüs on jaotatud Gammeltofti onomastiliste strateegiate põhjal kolme alapeatükki: esimesena käsitletakse fonoloogilist kohandamist, seejärel lekseemide asendamist, ning viimaks ülejäänud kolme strateegiat (epeksegeetiline täpsustamine, tõlkimine, ning uue nime andmine) ühe alapeatüki alla koondatuna.

Fonoloogilise kohandamise strateegia seisneb võõrkeelses nimes oleva hääliku asendamises häälikuga oma keele süsteemist. Käesolevas töös on fonoloogilist kohandamist analüüsitud taani vokaalide *æ*, *y* ja *ø* esinemise kaudu. Vähemalt ühe neist kolmest vokaalist leiab 258 nimest. Kõige enam tuleb ette taani *æ*-d (228 nimes). Analüüsist selgus, et see võib esineda mitmesuguste vokaalide, kuid enamasti *e* asemel eesti kohanimelõppudes, samuti rõhuta silbis nimetüves. Rõhulises silbis tähistab *æ* tihti mõnda eesti umlauti.

Vokaal *y* esineb 43 nimes ning seisab enamasti *i* või *ü* kohal, kohati ka *u* või *õ* kohal, ning neljas nimes järelliites *-oja*.

Vokaal *ø* esineb 18 nimes. See on üks paljudest häälikutest, millega on antud edasi eesti *õ*-d. Samuti esineb *ø* rõhuta silpides teiste vokaalide asemel.

Lekseemide asendamise strateegia seisneb võõrapärase sõnaosise asendamises sarnaselt kõlava omakeelsega. Suures Eestimaa nimistus tuleb taanikeelseid lekseeme ette umbkaudu 50 nimes, ning nendega on asendatud nii nimede järelliiteid kui ka nimetüvesid.

Epeksegeetilist täpsustamist ehk nimele koha iseloomu tähistava elemendi lisamist Suures Eestimaa nimistus ette ei tule.

Tõlkimise strateegia seisneb võõrkeelse nimeosa tõlkimises omakeelseks. Analüüsist selgus, et nimistus on kolm nime, mille järelliited on taani keelde tõlgitud.

Uue nime andmise strateegiat Suures Eestimaa nimistus kasutatud pole, s.t. ei leidu kohti, mis oleks kas taanikeelseks ümber nimetatud või millele oleks antud taanikeelne nimi.

Üldjoontes on Suure Eestimaa nimistu puhul kasutatud onomastiliste strateegiate põhjal võimalik järeldada, et kohanimede üleskirjutamisel on tõenäoliselt leidnud aset mõõdukas taanistamine. Väga sageli tuleb ette taani vokaale ning üsna palju leidub ka taanikeelseid nimeosiseid. Küll aga on nimede taanistamine olnud silmnähtavalt väga pinnapealne. Epeksegeetiliste elementide puudumine näitab tõenäoliselt üleskirjutaja vähest kaasatust ning huvi materjali vastu. Esineb küll üksikuid näiteid tõlkimise strateegia kasutamisest, mis iseeneses viitab kakskeelsusele ja seeläbi sügavamal tasandil teineteise mõistmisele. Selle strateegia äärmiselt harv esinemine annab aga põhjust uskuda, et olukord oli siiski vastupidine. Ka taanikeelsete nimede puudumine on märk sellest, et kohapeal ei olnud taani asundusi, mis oleksid andnud põhjust taanikeelsete nimede tekkeks. Seegi viitab sellele, et taani mõju on piirdunud kohalike valitsemisega ning pole sotsiaalsele tasandile laienenud.

Käesolevas töös keskenduti eesti kohanimede taanistamisele Suures Eestimaa nimistus ning pakuti leitud tulemuste põhjal võimalikke järeldusi. Tulevikus saaks tehtud deskriptiivsele analüüsile järgneda laiemad uurimused, mis võtaksid näiteks arvesse ka ajaloolisi, geograafilisi või muid perspektiive, ning mis järeldusi seeläbi ka teistel tasanditel kinnitaksid - või ümber lükkaksid. Suure Eestimaa nimistu puhul on endiselt ammendava vastuseta ka mitmeid miks-küsimusi, mille käsitlemisel tehtud analüüsi tulemusi arvesse saaks võtta - näiteks küsimus sellest, miks üleüldse Suur Eestimaa nimistu koostati.

Litteratur

- Aakjær, Svend. 1926-43. *Kong Valdemars Jordebog*. København: Universitets-Jubilæets danske Samfund : Akademisk Forlag
- Gammeldansk Grammatik. Brøndum-Nielsen, Johannes. (1928). 1950. *Gammeldansk Grammatik, i sproghistorisk Fremstilling. Indledning. Tekstkildernes lydbetegnelse. Vokalisme*. København: J. H. Schultz Forlag
- Den Store Danske. Gyldendals åbne encyklopædi. <http://www.denstoredanske.dk> (22.05.2015)
- DS. Danmarks Stednavne. <http://www.danmarksstednavne.navneforskning.ku.dk/> (22.05.2015)
- Eisen, Matthias Johann. 1920. *Daani hindamise raamat*. Tartu: Warrak
- Gammeltoft, Peder. 2005. *What is a name to a Viking?* Society for Name Studies in Britain and Ireland. Fourteenth Annual Study Conference, 2.-5. april 2005 (upubliceret manuskript)
- Johansen, Paul. 1933. *Die Estlandliste des Liber Census Daniae*. Kopenhagen: H. Hagerup, Reval: F. Wassermann
- Kala, Tiina. 2005. *Käsikiri ja uurijad. "Liber Census Daniae" ja/või "Codex ex-Holmiensis"?* Tuna, 1, 22 - 31
- Karker, Allan. 1993. *Dansk i tusind år, et omrids af sprogets historie*. Modersmål-Selskabets Årbog 1993. København: C. A. Reitzels Forlag
- Kroman, Erik. 1936. *Kong Valdemars Jordebog. Et Haandskrifts Historie*. København: Levin & Munksgaard . Ejnar Munksgaard
- Nielsen, Oluf. 1873. *Liber Census Daniae. Kong Valdemar den Andens Jordebog*. København: G. E. C. Gads Forlag
- Paludan-Müller, Caspar. 1874. *Kong Valdemars Jordbog. Et Stridsskrift*. Kjøbenhavn: C. A. Reitzels forlag
- EKR. Päll, Peeter; Kallasmaa, Marja. *Eesti kohanimeraamat*. (upubliceret manuskript)
- Rigsarkivets arkivdatabase Daisy. C8 Kong Valdemars Jordebog (1290-1300). <https://www4.sa.dk/ao/billedviser?epid=17004022> (22.05.2015)
- Saareste, Andrus. 1952. *Kaunis emakeel*. Lund: Eesti Kirjanike Kooperatiiv
- Schirren, Carl. 1859. *Beitrag zum Verständniss des Liber Census Daniae*. St. Petersburg: Commissionäre der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften
- Skautrup, Peter. (1944). 1968. *Det danske sprogs historie I*. København: Gyldendal
- Togeby, Ole. 1989. *Sprogsociologi. Samlesættet den lille sociolingvist*. København: Daneklærerforeningen

Bilag

Bilag 1. Stednavne i materialet

<i>Adnæias</i>	<i>Compayas</i>	<i>Herkial</i>	<i>Kærsælæ</i>
<i>Æilæs</i>	<i>Coraueræ</i>	<i>Hermæ</i>	<i>Kaial</i>
<i>Ækizæ</i>	<i>Coriakiuæ</i>	<i>Hermæs</i>	<i>Kaipiaveræ</i>
<i>Ahildelempæ</i>	<i>Corpius</i>	<i>Hetkyl</i>	<i>Kaiu</i>
<i>Akedolæ</i>	<i>Cosius</i>	<i>Hiltæ</i>	<i>Kalameki</i>
<i>Akimal</i>	<i>Coskius</i>	<i>Hiræ</i>	<i>Kaligalæ</i>
<i>Akiolæ</i>	<i>Cupanal</i>	<i>Hirwæ</i>	<i>Kallæuærø</i>
<i>Alafæ</i>	<i>Damicas</i>	<i>Hiurenkylæ</i>	<i>Kallax</i>
<i>Alaueræ</i>	<i>Egentakæs</i>	<i>Høckæ</i>	<i>Kallissenkau</i>
<i>Alber</i>	<i>Eghøntakæ</i>	<i>Hohen</i>	<i>Kaltanus</i>
<i>Aloueræ</i>	<i>Ekius</i>	<i>Honolius</i>	<i>Kandalæ</i>
<i>Andikewæræ</i>	<i>Emomækæ</i>	<i>Hopasal</i>	<i>Kandukylæ</i>
<i>Angær</i>	<i>Engæl</i>	<i>Høppæthæ</i>	<i>Kangelæ</i>
<i>Apur</i>	<i>Eteus</i>	<i>Hørætha</i>	<i>Kariæl</i>
<i>Ardala</i>	<i>Ettiaueræ</i>	<i>Houonurmæ</i>	<i>Kariscæ</i>
<i>Arhukylæ</i>	<i>Gabriel</i>	<i>Howympæ</i>	<i>Karku</i>
<i>Arissilæ</i>	<i>Gesse</i>	<i>Hullia</i>	<i>Karol</i>
<i>Arkenallæ</i>	<i>Gevi</i>	<i>Humebo</i>	<i>Karowelæ</i>
<i>Artinas</i>	<i>Guldan</i>	<i>Huxnum</i>	<i>Karungca</i>
<i>Asæmulæ</i>	<i>Gundas</i>	<i>Hyrænkulæ</i>	<i>Kasawand</i>
<i>Asimekæ, Asæbæk</i>	<i>Hæimestkilæ</i>	<i>Hyruelæ</i>	<i>Kassiueræ</i>
<i>Askælæ</i>	<i>Hælæ</i>	<i>Iales</i>	<i>Kazwold</i>
<i>Assuncauæ</i>	<i>Hærmæto</i>	<i>in Holki</i>	<i>Katal</i>
<i>Atanasæ</i>	<i>Hakriz, Haccriz</i>	<i>Inie</i>	<i>Katal</i>
<i>Athelic</i>	<i>Halela</i>	<i>Irmari</i>	<i>Katcækylæ</i>
<i>Attol</i>	<i>Halenhabus</i>	<i>Itereueræ</i>	<i>Katenshapæ</i>
<i>Attola</i>	<i>Hama</i>	<i>Jacomeckæ</i>	<i>Kathis</i>
<i>Auendoy</i>	<i>Hanægus</i>	<i>Jærgækylæ, Heckelal</i>	<i>Katinkylæ</i>
<i>Auespæ</i>	<i>Hanaras</i>	<i>Jagenæl</i>	<i>Katkantagus</i>
<i>Aunapo, Hæunopo</i>	<i>Harandæuæræ</i>	<i>Jakawoldal</i>	<i>Katkuntakusæ</i>
<i>Aytis</i>	<i>Harco</i>	<i>Jalkemætæ</i>	<i>Kawal</i>
<i>Calablia, Calablæ</i>	<i>Harkua</i>	<i>Jaruios</i>	<i>Kaytamælæ</i>
<i>Callumanæ</i>	<i>Harkua</i>	<i>Jarwæn</i>	<i>Keamol</i>
<i>Capal</i>	<i>Hazæ</i>	<i>Jaruius</i>	<i>Kectælæ</i>
<i>Capis</i>	<i>Hauaueeræ</i>	<i>Jeeleth</i>	<i>Keikæl</i>
<i>Cappala</i>	<i>Haudis</i>	<i>Jeruius</i>	<i>Kermæ</i>
<i>Carias</i>	<i>Helmet</i>	<i>Jukal</i>	<i>Ketheræ</i>
<i>Carola</i>	<i>Hemæri</i>	<i>Juriz</i>	<i>Kiæppækulæ</i>
<i>Carvanal</i>	<i>Hemæri</i>	<i>Kægynurmi</i>	<i>Kiæppækylæ</i>
<i>Casacu</i>	<i>Heræs</i>	<i>Kaeris</i>	<i>Kiarkiuer</i>
<i>Cirpæ</i>	<i>Hergænpæ</i>	<i>Kærsæ</i>	<i>Kiarpalæ</i>

<i>Kicko</i>	<i>Læmestækilæ</i>	<i>Metapæ</i>	<i>Pankyl</i>
<i>Kienkylæ</i>	<i>Læuel</i>	<i>Methias</i>	<i>Parenbychi</i>
<i>Kikalæ</i>	<i>Laidus</i>	<i>Milola</i>	<i>Pariol</i>
<i>Kipunkælæ</i>	<i>Laiduscæ</i>	<i>Modrigas</i>	<i>Pascæ</i>
<i>Kircotæn</i>	<i>Lakethæ</i>	<i>Møikæ</i>	<i>Pasies</i>
<i>Kiriawold</i>	<i>Lanthi</i>	<i>Moises</i>	<i>Pategas</i>
<i>Kiriollæ mæc</i>	<i>Lateis</i>	<i>Muldillippæ</i>	<i>Patenal</i>
<i>Kiriucær, Kirmær</i>	<i>Laucotaux</i>	<i>Mustæn</i>	<i>Pathes</i>
<i>Kirtanaos</i>	<i>Lehol</i>	<i>Mustuth</i>	<i>Patrickæ</i>
<i>Kiskeueræ</i>	<i>Leiusi</i>	<i>Nakæl</i>	<i>Pattas</i>
<i>Kithæ</i>	<i>Lemethel</i>	<i>Nakalæ</i>	<i>Paydola</i>
<i>Kiulo</i>	<i>Lemethos</i>	<i>Napalæ</i>	<i>Paymol</i>
<i>Kiumbala</i>	<i>Lendælemet</i>	<i>Narvia</i>	<i>Paysseueræ</i>
<i>Kogæl</i>	<i>Lepat</i>	<i>Natamol</i>	<i>Periel</i>
<i>Kogelæ</i>	<i>Lestænormæ</i>	<i>Nigattæ</i>	<i>Peskulæ</i>
<i>Køhoy</i>	<i>Leuetæ</i>	<i>Nissæ</i>	<i>Piataæ</i>
<i>Koic</i>	<i>Leus</i>	<i>Normius</i>	<i>Pickuta</i>
<i>Koil, Koylæ</i>	<i>Ligælæ</i>	<i>Nucræ</i>	<i>Pikæuækæ</i>
<i>Kokæl</i>	<i>Lillæueræ</i>	<i>Obias</i>	<i>Pirsø</i>
<i>Kolgæl</i>	<i>Limbus</i>	<i>Octinus</i>	<i>Pododt</i>
<i>Køndos</i>	<i>Lippanal</i>	<i>Odris</i>	<i>Podrijs</i>
<i>Korpywomais</i>	<i>Liqua</i>	<i>Oeas</i>	<i>Pøllula</i>
<i>Koskil</i>	<i>Litnanas</i>	<i>Oia</i>	<i>Poro</i>
<i>Kostæueræ</i>	<i>Loal</i>	<i>Oiel</i>	<i>Portæ</i>
<i>Koti</i>	<i>Lopæ</i>	<i>Orgiøl</i>	<i>Pøtraeth</i>
<i>Kotial</i>	<i>Lygenus</i>	<i>Orkæ</i>	<i>Pøus</i>
<i>Kotoaassen</i>	<i>Mæchius</i>	<i>Othaccaueræ</i>	<i>Pugiotæ</i>
<i>Kottewæræ</i>	<i>Mægær</i>	<i>Othænpan</i>	<i>Purculi</i>
<i>Køy</i>	<i>Mahethæ</i>	<i>Othencotæs</i>	<i>Purdus, Purdis</i>
<i>Kuæt</i>	<i>Maidalæ</i>	<i>Othengat</i>	<i>Purilo</i>
<i>Kuckarus</i>	<i>Mairusa</i>	<i>Øuhut</i>	<i>Pyari</i>
<i>Kuldenkava</i>	<i>Maleiafer</i>	<i>Paccari</i>	<i>Pyol</i>
<i>Kullawa</i>	<i>Mallula</i>	<i>Padagas</i>	<i>Queronoiaæ</i>
<i>Kurkenoy</i>	<i>Mandæs</i>	<i>Pæggælæ</i>	<i>Quiuames</i>
<i>Kurkeueræ</i>	<i>Martækilæ</i>	<i>Pæitis</i>	<i>Rackeueræ</i>
<i>Kusala</i>	<i>Mataros</i>	<i>Paihak</i>	<i>Rækævær</i>
<i>Kuscælæ</i>	<i>Mathielæ</i>	<i>Paiumpe</i>	<i>Ræsæmækæ</i>
<i>Kustizæ</i>	<i>Mauris</i>	<i>Paiunalus</i>	<i>Ragwas</i>
<i>Kwalæ</i>	<i>Maydalæ</i>	<i>Pakikanal</i>	<i>Rai</i>
<i>Kyllæueræ</i>	<i>Meintacus</i>	<i>Palamala</i>	<i>Raiklæp</i>
<i>Kyminæstkylæ</i>	<i>Mekius</i>	<i>Palas</i>	<i>Rakal</i>
<i>Kyuizæl</i>	<i>Mekius</i>	<i>Palikyl</i>	<i>Rakela</i>
<i>Lælleuer</i>	<i>Melanculæ</i>	<i>Paltauere</i>	<i>Randu</i>
<i>Læmæth</i>	<i>Mellæs</i>	<i>Pamicus</i>	<i>Ransaueræ</i>

<i>Ranwalæ</i>	<i>Seculis</i>	<i>Tomias</i>	<i>Wahanina, Wahantaa</i>
<i>Rapal</i>	<i>Selkius</i>	<i>Tonnæwæræ</i>	<i>Wahumperæ</i>
<i>Rasiueræ</i>	<i>Sellægæl</i>	<i>Tormas</i>	<i>Waiolæ</i>
<i>Ratho</i>	<i>Semær</i>	<i>Toruestæuæræ</i>	<i>Wakalæ</i>
<i>Rauculeppi</i>	<i>Semis</i>	<i>Torvascula</i>	<i>Walghamus</i>
<i>Raudanal</i>	<i>Serriueræ</i>	<i>Tulalæ</i>	<i>Walsaræværæ</i>
<i>Rauelik</i>	<i>Serueueræ</i>	<i>Tydy</i>	<i>Waradas</i>
<i>Raulæuæræ</i>	<i>Sicaleth, Sicaløth</i>	<i>Uarpal</i>	<i>Waret sutø</i>
<i>Rauwal</i>	<i>Sicutol</i>	<i>Uauæ</i>	<i>Wartæ</i>
<i>Remmeuo</i>	<i>Silgele</i>	<i>Ueri</i>	<i>Wasal</i>
<i>Reppel</i>	<i>Silmel</i>	<i>Uettærokæ</i>	<i>Waskilæ</i>
<i>Reuanal</i>	<i>Silmus</i>	<i>Uianra</i>	<i>Watækya</i>
<i>Rocol</i>	<i>Socal</i>	<i>Uilsæ</i>	<i>Vbbianes</i>
<i>Rodickæ</i>	<i>Sochentakæs</i>	<i>Uilumæki</i>	<i>Vbias,(U)bias</i>
<i>Roilæ</i>	<i>Soka</i>	<i>Ulkænpet</i>	<i>Vemais</i>
<i>Ropæ</i>	<i>Somæcos</i>	<i>Unæs</i>	<i>Viliacaueri</i>
<i>Routhæ</i>	<i>Someres</i>	<i>Undægás</i>	<i>Villæ</i>
<i>Rughæl</i>	<i>Somerueræ</i>	<i>Undyl</i>	<i>Viola</i>
<i>Rung</i>	<i>Sonalæ</i>	<i>Uorulæ</i>	<i>Virækilæ</i>
<i>Rutæ</i>	<i>Sonaldæ</i>	<i>Uorumperæ</i>	<i>Wircol</i>
<i>Saga</i>	<i>Sonorm</i>	<i>Uvætæl</i>	<i>Vitcæ</i>
<i>Saintakæ</i>	<i>Surti</i>	<i>Uvætho</i>	<i>Vitni</i>
<i>Salandaus</i>	<i>Svandaus</i>	<i>Uvalat</i>	<i>Vldalep</i>
<i>Salda</i>	<i>Tæukeueræ</i>	<i>Uvalkal</i>	<i>Vnox</i>
<i>Salda</i>	<i>Tamias</i>	<i>Uvanghælæ</i>	<i>Wopal</i>
<i>Salunal</i>	<i>Tamicas</i>	<i>Uvannæ</i>	<i>Wori</i>
<i>Sambas</i>	<i>Tamicas</i>	<i>Uvarangalæ</i>	<i>Wosilki</i>
<i>Samma</i>	<i>Tapaiarhu</i>	<i>Uvarelæ</i>	<i>Vov</i>
<i>Sandæ</i>	<i>Tapawolkæ</i>	<i>Uvaskæthæ</i>	<i>Vrwas</i>
<i>Sarmus</i>	<i>Tarvameki</i>	<i>Wæghættæ</i>	<i>Vsikylæ</i>
<i>Sarnæ</i>	<i>Tatarais</i>	<i>Wæibigærwa</i>	<i>Vtric</i>
<i>Satæl</i>	<i>Tedau</i>	<i>Wæræl</i>	<i>Vvalælinkæ</i>
<i>Sataial</i>	<i>Tennesilmæ</i>	<i>Wæræng</i>	<i>Vvaskæl, Waskæl</i>
<i>Satzæ</i>	<i>Terma</i>	<i>Wærkæla</i>	<i>Ydiala</i>
<i>Saul</i>	<i>Tohal</i>	<i>Wærkun</i>	<i>Ydrigas</i>
<i>Saula</i>	<i>Tois</i>	<i>Wætheueræ</i>	<i>Yrias</i>
<i>Saunøy</i>	<i>Tokolep</i>	<i>Wættæuær</i>	
<i>Sauthæl</i>	<i>Tolkas</i>	<i>Wæudith</i>	

Bilag 2. Efterled og suffikser hvor æ forekommer

Endelsestype	Endelse	Form	Antal	Eksempler
Efterled	-vere	-ueræ	20	<i>Kassiueræ; Othaccaueræ; Paysseueræ</i>
		-uæræ	4	<i>Harandæueræ; Kyllæueræ; Toruestæueræ</i>
		-wæræ	3	<i>Andikewæræ; Kottewæræ; Tonnæwæræ</i>
		-uær	2	<i>Wættæuer; Kiriær</i>
		-ueeræ	1	<i>Hauæueræ</i>
		-uærø	1	<i>Kallæuerø</i>
		-uækæ	1	<i>Pikæuækæ</i>
		-vær	1	<i>Rækævær</i>
		-veræ	1	<i>Kaipiaveræ</i>
		-væræ	1	<i>Walsaræværæ</i>
	-la	-læ	31	<i>Hyrælæ; Napalæ; Roilæ</i>
		-æl	3	<i>Rughæl; Engæl; Wæræl</i>
	-küla	-kylæ	10	<i>Arhukylæ; Kandukylæ; Vsikylæ</i>
		-kilæ	5	<i>Martækilæ; Waskilæ; Virækilæ</i>
		-kulæ	3	<i>Hyrænkulæ; Kiæppækulæ; Peskulæ</i>
		-kæla	1	<i>Wærkæla</i>
		-galæ	1	<i>Kaligalæ</i>
		-kælæ	1	<i>Kipunkælæ</i>
		-culæ	1	<i>Melanculæ</i>
		-gæl	1	<i>Sellægæl</i>
	-mägi	-mækæ	2	<i>Emomækæ; Ræsæmækæ</i>
		-mæki	1	<i>Uilumæki</i>
		-mekæ	1	<i>Asimekæ</i>
		-meckæ	1	<i>Jacomeckæ</i>
		-mætæ	1	<i>Jalkemætæ</i>
	-pea	-pæ	5	<i>Auespæ; Hergænpæ; Metapæ</i>
	-taguse	-takæs	2	<i>Egentakæs; Sochentakæs</i>
		-takæ	1	<i>Eghøntakæ</i>
		-takusæ	1	<i>Katkuntakusæ</i>
	-nurme	-normæ	1	<i>Lestænormæ</i>
		-nurmæ	1	<i>Houonurmæ</i>
	-pere	-peræ	2	<i>Uorumperæ; Wahumperæ</i>
	-taga	-takæ	1	<i>Saintakæ</i>
	-kaevu	-cauæ	1	<i>Assuncauæ</i>
	-alla	-allæ	1	<i>Arkenallæ</i>
	-löpp	-lippæ	1	<i>Muldillippæ</i>
	-kotsu	-cotæs	1	<i>Othencotæs</i>
	-saba	-shapæ	1	<i>Katenshapæ</i>
	-aluse	-aldæ	1	<i>Sonaldæ</i>
	-silma	-silmæ	1	<i>Tennesilmæ</i>
Suffiks	-da/-de	-thæ	6	<i>Høppæthæ; Kithæ; Lakethæ</i>
	-tse	-zæ	1	<i>Kustizæ</i>
		-tzæ	1	<i>Satzæ</i>
	-tu	-(t)tæ	3	<i>Nigattæ; Piatæ; Pugiotæ</i>
	-du	-tæ	1	<i>Rutæ</i>
		-dæ	1	<i>Sandæ</i>
	-gu	-kæ	1	<i>Møikæ</i>
	-se	-scæ	1	<i>Atanasca</i>
	-va	-fæ	1	<i>Alafæ</i>
	-ku	-ckæ	1	<i>Rodickæ</i>
	-al	-æl	1	<i>Jagenæl</i>
	-e	-æ		<i>Hirwæ; Pasæ; Uvaskæthæ</i>
	-i			<i>Hermæ; Nissæ; Nucræ</i>
	-a			<i>Hazæ; Karisca; Ketheræ</i>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, _____ Madli Maria Suurmets _____,

(autori nimi)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
_____Anvendelse af onomastiske strategier_____
_____ved navnene på den store Estlandsliste_____,
(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on _____Peder Gammeltoft, Johnny G.G. Jakobsen_____,
(juhendaja nimi)

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **22.05.2015**